

Vi Mänskor

Se på världen med
kvinnors ögon

Ledaren

Vem tolkar världen idag? Vid ett möte med kinesiska kvinnor i samband med Kvinnokonferensen diskuterade vi bland annat detta. Förr var det kyrkan, sa en av oss. Vår kommunism var också någon slags kyrka, svarade en kinesiska. Men idag är det definitivt ekonomerna som har tolkningsföreträde i Västerlandet. Och inte bara där... De som talar om den nödvändiga tillväxten, utan vilken ingen utveckling kan ske. Den dagen då till exempel miljön sätter stopp för tillväxten, den dagen tycks ingen vilja eller våga tänka på.

Vi var överens om att vi måste värja oss och inte tro och handla som om det fanns en slags global styrmekanism i detta som alla måste lyda under. Visst behärskar tekniken, tillväxtens redskap nummer ett, mer och mer vår tillvaro. Någon har talat om Västerlandets behärskarexplosion. Men oss åligger det att hävda vördnaden för livet. Oss åligger att tala om det sociala ansvaret, om medkänslans moral.

Jag läser filosofen Henrik von Wrights "Att förstå sin samtid" där han citerar en av Dostojevskis odödliga gestalter: "Ni har bara fakta, ingen ömhet, därför blir det fel..."

Det tål att tänkas på.

De som avvisade Åseflyktingarna gick bara efter paragraffakta, ömheten stod Åseleborna för.

Måste det vara så? Måste gapet mellan fakta och ömhet bara vidgas? Var sak vid sin tid? Aldrig samtidigt och tillsammans?

Det är bittra och arga frågor. Som ska ställas gång på gång. För okänslan far fram som en ångvält i vårt samhälle idag.

Nu är det 8 mars igen. Vår dag! Vår kampdag och solskensdag. Gott att bli påmind om dess historia och utveckling i Gunnel Atlestams nyskrivna historik: "Arbete, Bröd, Fred" (Läs mer om den på näst sista sidan!). Men även där har tiden farit fram. Det började med kampen för kvinnors rösträtt. En jämlikhetsfråga, som också röjde en tilltro till den parlamentariska makten.

Nu ser vi tydligt att det inte räcker. Vid senaste valet till EU-parlamentet struntade för övrigt redan flertalet i att utnyttja sin rätt. Det räcker inte heller med 50% kvinnor i regering och riksdag. Det måste vara betydligt fler. Och det måste vara kvinnor som vägrar ge manssamhället tolkningsföreträde. Vi ska ha både fakta och ömhet!

Hurra för den fylliga medelåldern! Du håller nr 1 1996 av Vi Mänkor i din hand. Gör det med viss högtidlighet. Snart, nästa år, fyller den 50 år! Sålunda en av de äldsta kvinnotidskrifterna i Sverige.

I 49 år har den berikat, glatt, uppmuntrat, förargat, roat, informerat och stärkt kvinnorna i Sverige. Den har levt och överlevt snåla och svåra tider och envisas med att påstå att den bara blir bättre och vackrare med åren. Hur ska då inte 50-årskalaset bli? Men din hjälp behövs!

LÄS VI MÄNSKOR!

STÖD VI MÄNSKOR!

VÄRVA NYA PRENUMERANTER!

Ingrid Atlestam

Omslag:

Ingrid Atlestam,

McDonalds på NGO-Forum

Baksida:

Barbro Atlestam,

Get back Big Mac.

Ur innehållet

Nr 1 1996 – Årgång 49

Vi Mänskor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-422894
Fax: 031-144028
E-mail: gunnel@tripnet.se

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Erni Friholt,
Zaida Hagman, Marianne
Lindström, Birgitta Nilsson,
Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år	140 kr
Gåvoprenumeration	140 kr
Stödprenumeration	200 kr

Postgiro: 90 24 - 1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag!
Vi vill gärna ha synpunkter på
tidningen!

Nästa nummer utkommer:

1 juni
Manusstopp:
15 april

Tryck:

Nittorps Offset AB

Krafter nerifrån måste trycka på Gunnel Atlestam	4
Världsbanken – utan socialt ansvar Ola Friholt	7
Att vara kvinna på Filippinerna Översättning Aase Bang	8
Vi kräver... Erni Friholt	11
Inga gränser för kvinnor Birgitta Nilsson	12
Östtyskland – kolonialiserat av marknadsekonomi Mechthild Ziegenhagen, övers. Madeleine Bergmark	14
Kaj Fölster: –Vi talar inte om återförening Gunnel Atlestam	16
Två unga reste till Beijing Marie Ericsson	18
Hon nådde kinesiska muren Aase Bang	19
Kvinnors mänskliga rättigheter Sara Andersson	22
Womens Work Land and Spirit Gunnel Atlestam	24
Kvinnor och fattigdom Ellen Alexandra Lothe	26
Omhuldade barn – och misskött Erni Friholt	27
Augusta Tonning Hjördis Levin	28
Konstnärsporträttet – Outi Heiskanen Lena Boëthius	30
Ur bronsåldern i Internet P. Bergmark	32
Vet hut! – en pigas berättelse Erni Friholt	34
En annorlunda dag Karin Holmgren	35
Att avsluta en period i livet ... och börja en ny Annika Darland	36
Franska kvinnor i färgstark demonstration Översättning Aase Bang	38
Hur många kvinnor i nyhetsmedia? Gunnel Atlestam	39
Om böcker	40
Kvinnojourer i Kina Erni Friholt	42
Tävling och Korsord Madeleine Bergmark	43
Recept: "Tjejmiddag" Gunnel Wide	44
SKV-sidor	45-46

Krafter nerifrån måste trycka på

–Prästen frågade om det var någon som hade en önskan eller fråga. Jag bad honom då be en bön om att kvinnor skulle få en mer jämlik situation i världen. Men det ville han inte, så det ligger inte så mycket allvar i deras tal om jämställdhet. Därefter hade jag en kvinnlig civilklädd säkerhetspolis i hälarna under resten av studiebesöken på grund av min frågvisshet. Men när jag sa: "Kom närmare, det gäller ditt liv också", lämnade hon mig till slut ifred.

Det är Lene Rosenkvist som berättar från Kina där hon dels deltog i frivilligorganisationernas konferens NGO-Forum och som NGO-representant på FN:s officiella kvinnokonferens.

–Några dagar var konferenserna parallella. Då föredrog jag oftast NGO-Forum. Det gav mig så mycket kraft att vara där och det ville jag inte missa. Det mest fascinerande med NGO-Forum var alla nätverk som bildades mellan kvinnor över hela världen och den oerhörda dynamik som fanns där. Men tyvärr låg NGO-konferensen mycket avskilt, drygt sju mil från FN-konferensen.

–Jag var med på båda invigningarna. Bägge var pampiga men det var så mycket mer känslor och öppenhet på NGO. FN:s var så officiell, fast jag hade trevligt även där, för jag kom lite försent och blev därför placerad bland kineserna som var mycket sympatiska och hjälpsamma. I pausen var vi ett gäng kvinnor som lade beslag på herrtoaletten, trots säkerhetsvakternas protester. Det var komiskt.

Kamp och resa

Lene, som arbetar som invandrarlärare i Köpenhamn men bor i Lund, var med och bildade Svenska Kvinnors Vänsterförbunds lokalavdelning i Lund 1972. Sedan dess har hon ofta kombinerat upplevelser i främmande länder med kvinnopolitiskt arbete, precis som nu i Kina. Hon åkte tåg dit med en resa speciellt arrangerad för kvinnokonferensen. Varje dag var det föreläsningar ombord på tåget och man stannade i bl.a. Moskva, Irkutsk

och Mongoliet för att träffa kvinnor där.

–När jag ska resa någonstans brukar jag alltid ta kontakt med kvinnor som är medlemmar i Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV), som ju också SKV är medlem av.

KDV har konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO, vilket innebär att de har rätt att lägga förslag och yttra sig vid sammanträden. KDV har medlemmar i omkring 125 länder. Det var

de som en gång tog initiativ till FN:s första kvinnokonferens i Mexiko 1975. Då med samma tema "Jämställdhet, Utveckling och Fred" som i Kina 1995.

Samförstånd med reservationer

Konferensen i Beijing slutade med att man i samförstånd antog en deklaration och en handlingsplan för jämställdhetsarbetet på nationell, regional och internationell nivå fram till år 2000. Men många länder lämnade in reservationer och särskilda tolkningar. De muslimska länderna lämnade många reservationer men Vatikanstaten eller Heliga Stolen var det land som lämnade flest, speciellt gällde det kvinnans rätt till sin egen kropp och sexualitet.

–Det är en oerhört viktig fråga som jag är glad att man kom så långt med. Jag förstår inte vad Vatikanstaten hade där att göra – en stat med 1.000 män utan formell sex med damer, säger Lene.

Man enades, fast med reservationer

Birth rate in Stockholm is among the highest in Europe. Female employment rate is also exceptionally high, 75%, in fertile age. How come?

Meet the political leaders of the Swedish capital.

Booth *around the corner is the left!*

Seminars on September 2, at 9.00 am, room 10-M33 and September 5, at 1.00 pm, room 3-M6.

MENTORING
AS A TOOL FOR
WOMEN'S
ADVANCEMENT

DISCUSSION GROUP

10:00 am

Monday, Sept. 4

EXHIBIT HALL
AWIS EXHIBIT

En resursfördelningsfråga... I vissa länder är höga födelsetal tecken på välmåga....

från ca 30 länder, att kvinnors mänskliga rättigheter innefattar rätten att kontrollera och fritt bestämma över sin egen sexualitet, utan tvång, diskriminering eller våld.

–Vid en diskussion jag deltog i om abort uppenbarade sig en äldre reaktionär argentinska, hustru till en militär. Det är bra att Vatikanstatens representanter och andra fundamentalister var så förfärligt uppenbart reaktionära för då insåg muslimska och katolska kvinnor att de inte talade för deras sak.

Som delegat vid FN-konferensen fick Lene erbjudande om att göra studiebesök i Kina. Hon var på ett daghem, en skola och en kvinnoklinik samt i katolska kyrkan.

Skickliga förhandlarskor

Arbetet på FN-konferensen bestod i tal och diskussioner och genomgångar sk briefings.

–Något av det viktigaste för mig var

de briefings vi hade med svenska delegationen varje kväll. Eftersom representanter från frivilligorganisationerna som inte var ackrediterade till FN-konferensen inte fick komma in i byggnaden så hade man dessa briefings utanför, vilket var bra. Jag tycker att de svenska förhandlarskorna var mycket skickliga och engagerade.

Lene tog sig till konferensen tidigt varje morgon för att skaffa sig information om dagens kommande händelser, som inte gick att tillgå dagen innan. NGO-arna fick inte tillgång till samma material som regeringsdelegationerna.

–Men jag gjorde mig god vän med en kines som tyckte detta var odemokratiskt och som gjorde en liten hög med papper till mig. Mycket av min tid gick till att läsa allt material. Hela tiden skulle jag orientera mig om framsteg och problem i förhandlingarna. Nu vet jag vad lobbyism är.

Invit från Väst-Guinea

Lene deltog i många diskussioner och försökte verkligen påverka. En man från Väst-Guinea bjöd henne till sitt hotell. När hon visade stor tveksamhet till inviten förklarade han att han var utsänd av landets kvinnominister som ville träffa delegater från Norden. Lene ordnade så kvinnoministern fick träffa regeringsdelegater från de nordiska länderna. Men Kvinnoministern som insåg gräsrötternas betydelse ville också träffa NGO-delegater, så Lene fick med sig några fler svenskor till mötet med Väst-Guineas kvinnominister. Ministern beskrev landets situation, där 75% av befolkningen är analfabeter. Hon sökte kontakt med Sverige eftersom man kände till vårt stödarbete i bl.a. Mozambique och Sydafrika. Mötet kommer nog att resultera i ett visst handelsutbyte.

–I dessa dagar, februari 1996, hör jag om blodigt uppror i Väst-Guinea. Jag undrar hur min vän kvinnoministern har det.

Ekonomi – huvudfråga

–Den stora frågan är ekonomi och fördelning av resurserna, säger Lene.

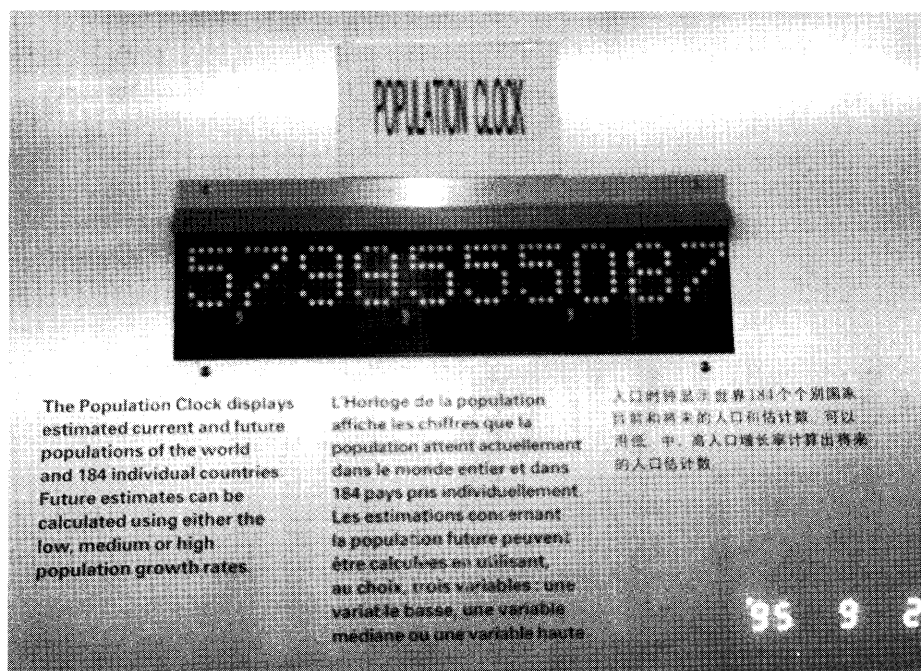
Resurser för att genomföra handlingsplanen diskuterades mycket.

– 77-gruppen, länderna på södra halvklotet, ville ha en omfördelning mellan fattiga och rika, men det ville fr inte USA. Så ekonomifrågan med fördelning av resurserna kvarstår.

77-gruppen försökte överhuvudtaget lägga större tonvikt vid utvecklings- och resursfrågor för att balansera handlingsplanen som många utvecklingsländer tyckte var för ensidigt inriktad på regeringars ansvar och enskilda kvinnors situation och rättigheter.

–Världsbanken måste vi hålla ett öga på, säger Lene.

Den växande feminiseringen av fat-

i andra tecken på fattigdom... Bilder: Barbro Atlestam

tigdomen oroade många. Världsbanken kritiserades hårt från många NGO-representanter, t.ex. kvinnor från de Asiatiska länderna. Genom att Världsbanken driver den fria marknadens politik så blir kvinnor utnyttjade och lidande. Bankens ordförande tillbakavisade kritiken vid ett tal på FN-konferensen.

–De skickade också två nervösa representanter till en briefing med frivilligorganisationerna. Dessa lovade att bättra sig ur jämställdhetssynpunkt, en speciell tjänst kommer att tillsättas för detta.

Det osynliga arbetet, dvs kvinnors arbete i det egna hemmet var det mycket diskussioner om. Sverige ansågs som bakåtsträvar eftersom man inte anser att arbete i hemmet ska avlönas och räknas in bruttonational-

produkten. I handlingsprogrammet står nu att man ska skaffa sig mer kunskaper om hur man kan mäta både betalt och obetalt arbete.

*Lene Rosenkvist i Beijing.
Bild: Ingrid Atlestam*

Krafter nerifrån

Lene anser att det är oerhört viktigt att frivilligorganisationerna finns i beslutsfattarnas närhet.

–Krafter nerifrån måste trycka på FN.

Genom att konferensen förlades till det kontroversiella Kina blev också mediauppbådet stort, men det gäller att intresset och bevakningen inte upphör nu och återuppstår först om tio år vid nästa internationella kvinnokonferens.

–Det är var och ens plikt att både lokalt och centralt bevaka att frågor behandlas utifrån ett kvinnoperspektiv, speciellt i dessa tider. Här har inte minst SKV och Vi Mänskor viktiga roller att fylla, säger Lene.

Gunnel Atlestam

Kvinnorna – en ny marknad för dataförsäljarna?

Företaget Apple gjorde i alla fall vad de kunde för att få kvinnorna att inse behovet av Internet för kontakt mellan nätverk världen över. Alla fick prova alldeles gratis.

Världsbanken – utan socialt ansvar

“Dagens värld är en rymnings-säker bur”, sade en föreläsare på ett seminarium om Världsbanken hösten 94. Yttrandet återspeglar den uppgivenhet som finns inom vänstern, alltsedan de historiska vänsterprojekten föll samman runt 1990.

Talaren menade att det ingenstans finns en tillflykt för att bygga alternativ till den allenarådande kapitalismen. Det är riktigt att det saknas en sådan geografisk ort. Å andra sidan var också de historiska vänsterprojekten ofta i sin tur rymningssäkra, ensidiga och auktoritära.

Först nu är världen åter beredd att ta emot tidsenliga vänsterprojekt, byggda inte bara på Marx, Lenin, Stalin och Mao. De undanskuffade idéerna från anarkisterna, Gandhi och tusentals alternativbyggare idag – ekologin, småskaligheten, lokalsamhället – har fulla möjligheter att lanseras och byggas. Hindret är bristen på idealitet och kamplust. Ser man endast buren omkring sig finns inga alternativ.

Motståndet bjuds av den grundläggande kapitalismen och dess institutioner. Den evinnerliga hjärntvätten om marknadsstyrning av allt i samhället utgår idag till och med från den orkeslösa del av vänstern som är i färd med att byta badvatten och spola ut sina friska barn samtidigt. De orkeslösa kallas förnyare, de idérika kallas konservativa i den rymningssäkra burens uppgivna perspektiv.

Gemenskap stoppas

Den enskilda institution som har det största inflytandet i världen är Världsbanken tillsammans med Internationella Valutafonden och Världshandelsorganisationen WTO.

Redan i slutet av sextioalet kritise-

rades banken inifrån, t ex av Theresa Hayter. Hon visade hur banken effektivt stävjade varje försök till alternativbyggande genom sina krav på u-länders anpassning till världsmarknaden. Många nya stater har velat ta socialt ansvar och bygga social och ekonomisk gemenskap – ett Tanzania, ett Angola, ett Mozambique, ett Jamaica, ett Chile och så vidare. Alla har stoppats.

Sedan de västeuropeiska makterna tvingats ge upp sin direkta förvaltning och sin politiska kontroll av kolonierna har man genom ekonomiska tvångsmetoder lyckats hålla de nya staterna kvar i sin koloniala position.

Förutsättningarna för detta var från början utmärkt: De nya staterna var utplundrade av Europas kolonialmakter, USA och Japan. De hade fått ett mestadels europeiskt skolat ledarskikt som därmed också ofta hade kolonialmakter att tacka för sin ställning och sina framtidsmöjligheter.

De nya staterna organiserades efter europeisk nationalstatsmodell med en centralmakt som byggde sina funktioner på en ”europeisk” statsbudget. Men skatteunderlaget för att finansiera budgeten var noll, och där kom Världsbanken in. Långivningen var först mjuk och vänlig. Snart nog blev det tydligt att ekonomisk utveckling var näst intill omöjlig inom den USA- och Europadominerade marknaden. Rik blev rikare, fattig fattigare.

Skulden för misslyckandena lades konsekvent på u-landsregeringarnas politik. Receptet blev att ta mer av en redan ödesdiger medicin: ”Anpassa er helt till världsmarknaden och ge våra företag och kapitalet helt fria händer!”

Kapitalets katekes

Under 1980-talet anslöt sig också Sverige till den politiken, och samma

villkor gäller numera också för allt statligt bistånd från Sverige.

Anpassningen innebär att varje land måste spara i sin budget, exakt som kapitalets katekes idag ålägger också Sverige: Skär ner statsutgifterna. Minska folkbildningen och sjukvården, socialförsäkringarna, den statliga företagsamheten osv. Ta bort alla prisregleringar som förut gett billig basmat åt den fattiga majoriteten. Inför lönetak och lönesänkningar. Ge kapitalet fria händer att föra pengar ut och in. Ge kapitalet skattelättnader. Devalvera valutan så att exporten blir billigare.

Ja, resultatet borde vara lätt att förutse. Det är en makt-rätt-politik som drivs: Låt de starkaste leva och frodas. Låt de maktlösa betala och arbeta.

Det görs idag hyllkilometer av ”utvecklingsplaner” på denna grund. Till stöd tar man till exempel utvecklingen i Sydkorea efter 1953 utan att låtsas om vad detta ”under” kostat i mänsklig förnedring och lidanden. Det är förresten en process som påminner om den vi haft i Europa före Första Världskriget. Inte precis en fredens ideologi styrde då – eller nu.

Även på svenska universitet talar man än idag om att en generation måste offras för att utvecklingen ska kunna bygga upp de värden välfärden vilar på. Och att den svenska regeringen bjuder hälften till damerna tycks inte påverka tänkandet på den nivån.

Det troligaste är istället att 2/3 av världens befolkning aldrig kommer att bli annat än ”offrade” för eliternas välgång. Säg orden ”fallsärm” och ”Åsele”, och varje svensk förstår.

Ola Friholt

Att vara kvinna på Filippinerna

Bilder: Barbro Atlestam

Växande kvinnorörelse

Det fanns en enorm kraft bland alla deltagare på NGO-Forum. Av de 30.000 var 2.000 från Filippinerna. Deras demonstrationer kunde inte undgå någon. Det var mot USA-imperialismen, GATT, Världsbanken och sexhandel.

Hälften av Filippinernas 60 miljoner människor är kvinnor. Av dessa lever mer än 70% under fattigdomsgränsen.

Kvinnorörelsen blir allt större. De arbetar på gräsrotsnivå för kvinnors mänskliga rättigheter, rätten att bestämma över sin egen kropp, lika lön för lika arbete, mot degradering av kvinnor i media och kulturlivet mm.

Flera kvinnoorganisationer på Filippinerna har gått samman i ett nätverk, G-10 gruppen, som gemensamt arbetar med frågor som rör kvinnor, utveckling och u-hjälp. Det var 1988 som man samlades första gången för att diskutera dessa frågor med hjälp från bl.a Canadian International Development Agency. Efter ytterligare några möten utkristalliserades tio organisationer som var eniga om gruppens plattform, därav namnet G-10 gruppen.

Utgångspunkten är att utveckling inte är något neutralt ord, utan en ekonomisk, politisk och socio-kulturell process som reflekterar den ideologi som de som kontrollerar och styr den har. Utveckling är en klassfråga. Den är inte heller könsneutral. G-10 gruppen försöker påverka utvecklingen så att den sker utifrån landets kultur och på dess egna villkor och med hänsyn tagen till resursfördelning och till kvinnorna.

GA

Det påstås ibland att kvinnorna på Filippinerna har kommit en bit på väg när det gäller jämställdhet. Landet har ju en kvinnlig president! Och visst finns det ett växande medvetande om att kvinnorörelsen är en potentiell kraft som både kräver och kämpar för sina rättigheter. Men kampen är långt ifrån över. Tidskriften *IBON – Facts & Figures* har i en rad artiklar analyserat de filippinska kvinnornas situation och vi har gjort en sammanställning. 1988 ville *Oxford Dictionary* ha med uppslagsordet "Filipina" i sin nya utgåva, och definitionen skulle vara "en piga". Ordet kom inte med i uppslagsboken, men det nedlåtande begreppet kvarstår i folks medvetande, eftersom så många filippinska kvinnor nödgas arbeta som hembiträden utomlands.

Alla kvinnor på Filippinerna är naturligtvis inte hembiträden, men utlandets bild speglar den verkliga situationen. Statistiken bevisar att kvinnorna har det svårt. För även om männen också drabbas hårt av den ekonomiska, politiska och kulturella krisen i landet, så lever kvinnorna under ett dubbelt förtryck pga deras kön.

Kvinnors hälsa

De flesta hälsoproblemen hör ihop med graviditet och förlossning. Det är den tredje vanligaste dödsorsaken för kvinnor. Många dödsfall kunde ha förhindrats med bättre mödravård och utbildning. Bara drygt hälften av förlossningarna utförs av utbildad personal.

Undernäring pga fattigdom är en medverkande orsak till den höga dödligheten bland mödrarna. Abort är en annan vanlig dödsorsak. Anta-

let aborter uppskattas till 750.000 varje år.

Sexuellt våld

Sexuellt våld mot kvinnor pågår ständigt, men det finns ingen tillförlitlig statistik. Enligt polisrapporter våldtas fyra kvinnor per dygn, men mörkertalen är höga. Högst två av tio anmäls till polisen.

Det utbredda våldet i hemmen är mycket skrämmande. Ett kriscentrum för kvinnor gjorde 1989 en utredning som visar att våld förekommer i 80 procent av hushållen. Det gäller kvinnomisshandel, aga av barn, sexuellt utnyttjande av barn och tjänstefolk och liknande.

Arbetsliv

Drygt hälften av kvinnorna i arbetsför ålder, eller 9 miljoner, arbetar utanför hemmet. De tjänar mindre och har mer osäkra jobb än männen. Många arbetar utan lön i familjeföretag eller är "egna företagare" med ett marknadsstånd el. dyl.

Nästan hälften av industriarbetarna är kvinnor, främst i fabriker som sysslar med textil- och läderproduktion för där föredrar man kvinnlig arbetskraft, eftersom kvinnor arbetar hårt och utför tråkiga och enahanda jobb utan att klaga. Överhuvudtaget är kvinnojobben hemarbetets förlängda arm: matlagning, sömnad, vård av barn och sjuka och upppassning av män.

Arbetande kvinnor betecknas ofta som frigjorda, eftersom man utgår ifrån att de har uppnått ekonomisk oavhängighet från föräldrar eller make. Men i verkligheten går kvinnornas inkomster direkt till familjens utgifter. Deras ekonomiska oavhängighet är en myt.

Arbetande kvinnor utsätts också för en annan sorts exploatering: könsdiskriminering på arbetsplatsen. Diskrimineringen börjar redan innan de har fått ett arbete. I annonserna står det ofta att man föredrar manliga sökande. Om man önskar kvinnliga anställda, måste de ha en "behaglig person-

lighet" eller vara "ung, (18-25), ogift och ha högskoleutbildning".

Kvinnors högre utbildning ger inte utdelning i form av högre löner. En man med yrkesskola tjänar ofta mer än en kvinna med högskoleutbildning, en man med folkskola tjänar mer än en kvinna med studentexamen. På alla områden tjänar männen mer, i genomsnitt 153,6 procent mer än kvinnorna. Den största skillnaden hittar man inom jordbruket, i produktionen och bland administration och förvaltning.

Kvinnorna är dåligt representerade på beslutsfattande nivå. Det gäller både på arbetsplatser och i parlament och regering. De folkvalda kommer alla från överklassen, och är alltså inga verkliga representanter för majoriteten av kvinnorna, som är fattiga.

Kvinnans plats

Att få familjens inkomster att räcka till är kvinnans ansvar, och de är duktiga att hitta sätt att tjäna lite extra.

Större delen av den sk informella sektorn i städerna tas om hand av kvinnor. De är gatuförsäljare, tvätterskor, strykerskor eller arbetar inom småskalig industri – som är så småskalig att den inte syns i statistiken.

Kvinnor får inte äga mark, men de utför det mesta av arbetet inom jordbruket – de sår och planterar, rensar ogräs, skördar och tröskar. De arbetar utan lön på familjens jordbruk men också som deltidsarbetare hos andra när helst det finns arbete i närområdet.

Kvinnornas arbete återfinns inte i statistiken. Kvinnor finns överallt, men de är som regel osynliga, de utför sysslor som är obetalda, underbetalda eller undervärderade, och som regel blir de tagna för givet.

Hushållsarbete tar aldrig slut. En hemmafru arbetar i genomsnitt 12 timmar om dagen utan någon ledig dag. Om hushållsarbete skulle ingå i BNP, skulle det få enorma konsekvenser.

Men även anställda hembiträden är grovt underbetalda. De får fri kost och logi, men nästan inga kontanter, trots att de arbetar alla vakna timmar och måste stå till tjänst även när de sover.

Pigor och "värdinnor" i utlandet

Eftersom arbetstillfällena minskar och det ständigt blir svårare att försörja sig, väljer många kvinnor att arbeta utomlands. De strömmar till andra länder, lämnar sin familj därhemma och måste ofta uthärda mycket hårda arbetsvillkor.

Filippinernas *Arbetsförmedling för tjänster i utlandet* har förmedlat kontraktsarbeten för nästan 400.000 personer, och hälften av dessa är kvinnor. Av kvinnorna arbetar de flesta som hembiträden, men mer än en tredjedel blir "värdinnor" på nöjesetablissemang. Siffrorna är säkert för låga, eftersom många lämnar landet utan arbetstillstånd. De reser ut på turistvisum eller som "postkatalogbrudar" eller på andra illegala vägar.

Kvinnor som har kontraktsarbete blir ofta offer för dålig behandling. Lönen betalas inte ut, arbetsgivaren bryter kontraktet, de utsätts för fysisk och sexuell våld eller andra över-

grepp. De måste också finna sig i rasistisk diskriminering, ensamhet, förstörda äktenskap och att barnen som de lämnade far illa. Självmord är inte ovanliga. Tidningarna är fulla av rapporter om filippinska kvinnor som våldtas, tvingas till prostitution, mördas.

Kontraktarbetare i utlandet kallas ofta för "hjältar som i det tysta hjälper upp vår ekonomi", men regeringen gör sällan något för att skydda kontraktarbetarna, speciellt de kvinnliga, som ofta utsätts för förtryck och exploatering.

Kvinnorna organiserar sig

Fler och fler kvinnor förstår att de måste ena sig och kämpa tillsammans för att göra slut på många hundra år av förtryck och utsugning. De organiserar sig för att bli medvetna och få självförtroende, de identifierar problemen och arbetar hårt på att hitta lösningar.

Det finns en mångfald av organisationer som utbildar kvinnorna och kämpar för deras rättigheter. De flesta riktar sig till en bestämd målgrupp,

som bondekvinnor, industriarbetare eller studenter. Konkret arbetar de t.ex. med att få fram daghem, med amningspropaganda, kvinnohus för misshandlade kvinnor, stöd till prostituerade, yrkesutbildning och rådgivning.

De har haft viss framgång. En kvinnlig fackförening har lyckats få fram gratis bindor och en dags mensledighet på sitt företag. Ett annat har infört amningspauser för nyblivna mödrar. Fler och fler företag har också ordnat daghem för de anställda. Det tyder på en växande medvetenhet om vad kvinnor som är ute i arbetslivet behöver.

Kvinnor över hela landet har visioner om ett samhälle där kvinnor är jämställda med män. Men det räcker inte med jämställdhet. Kvinnorna vill vara med och bestämma om landets framtida utveckling. Ett land där klass eller kön inte får vara grunden vid fördelning av arbete, inkomst och social status.

Sammanfattning och översättning:

Aase Bang

Oacceptabel fattigdom

En femtedel av världens befolkning lever i en helt oacceptabel fattigdom. Av dessa är 70% kvinnor. Antalet fattiga i världen ökar hela tiden, mest bland kvinnor. Sedan 1970 har antalet fattiga kvinnor fördubblats medan antalet män "bara" ökat med 30%.

Även om fattigdom är ett relativt begrepp och vi i Sverige inte på något sätt kan räknas till de fattiga i världen så är mönstret det samma – bredvid varje fattig man finns en ännu fattigare kvinna. Och makthavande politiker låter detta ske medvetet, se bara på slopat barntillägg för vuxenstuderande, ändrade regler för a-kassa, ändrade pensionsregler mm. Listan kan göras lång. Det gäller att målmedvetet arbeta för att sätta stopp för denna utveckling.

I handlingsprogrammet från FN-konferensen betonar man vikten av att kvinnor får ökad tillgång till ekonomiska resurser och social service. Och vikten av att man i utformningen av ekonomisk och social politik tar hänsyn till kvinnors behov och omfördelar resurserna så att kvinnors villkor förbättras. Något för regeringen att tänka på.

GA

Vi kräver...

I Huairou var jag på workshop, organiserad av kvinnor från Indien. Salen var fylld till bristningsgränsen och inledningen var grandios.

"... vi har samlats här för att påminna oss om att jorden i all sin rikedom tillhör människorna, tillhör oss... Vi presenterar olika situationer, olika kulturer och olika erfarenheter, men säger med en röst:

- Vi kräver vår rätt över land, vatten och skog.

- Vi protesterar mot den policy som är riktad mot folket och i synnerhet mot kvinnorna och påtvingas oss av internationella företag i namn av "utveckling".

- Vi lovar att stoppa den alienation som nu fjärrmar vårt folk från land, vatten, skog och dess genetiska rikedom..."

Sedan följde en lång rad av vittnesbörd. De framfördes av kvinnor från olika delstater i Indien, men också från Nya Zeeland. Deras berättelser handlade om skogsfällning, om dammbyggen, om de landlösa kvinnornas utsatthet för sexuellt utnyttjande av landägaren, om cementfabriken som förstör levnadsmöjligheterna för tusenden, om internationella företags stöld och patent på fröer, och om och om igen om banklån de lurades att ta och nu känner sig som livregna med skulder de inte klarar av att återbetala.

Varje berättelse hade en början och ett slut. Från upptäckt till insikt och handling.

Kvinnorna talade på sitt eget språk som sedan översattes till engelska. Men inte bara översattes utan tolkades, dvs sattes in i ett indiskt eller latinamerikanskt och sedan ett globalt

Rahda Bhatt under besöket på Nordiskt Forum i Åbo. Bild: Erni Friholt.

sammanhang. Kvinnorna som översatte var kvinnoforskare och vänner till de utsatta. Flera av dem hade själva länge levat nära den omtalade situationen och tagit aktiv del i kampen mot orättvisorna.

Det fanns ingen uppgivenhet hos kvinnorna utan en stark vilja och en tilltro till möjligheterna att förändra situationen med gemensamma krafter.

(Ekonomiska bidrag till resorna för de indiska kvinnorna kom till en del från SIDA.)

En av de kvinnor som översatte var vår gode vän Rahda Bhatt från Himalaya. Föreställ er: jag sitter längst bak i salen, Radha står där framme. Då lyfts jag och fram över alla kvinnohuvuden ropar jag: "Radha!" Och hon vänder sig om, ett stort leende, ett

skratt: "Erni?" Och kvinnohavet följer vår omfamning till varandra.

Erni Friholt

PS. Just kom ett brev från Radha: "... Jag har varit på padyatras (fotvandring) i två månader och mött kvinnor i hela Himalayaområdet, från Uttarakhand till Kathmandu i Nepal. Vi har haft mycket inspirerande möten. Det står alldeles klart att dessa kvinnor på gräsrotsnivå kommer att kämpa sin egen kamp för rätten till naturresurserna som är deras liv: skog, vatten och land. Kvinnorna från Pakistan, Indien och Nepal står redan enade. Nu hoppas vi på att Bhutan, Afghanistan och Burma snart kommer med..."

Inga gränser för kvinnor

Målsättningen för den här gruppen var att hjälpa till på konferensen för att den skulle fungera så bra och smidigt som möjligt.

Jag intervjuade Maria Stiernlöw, som var en av deltagarna i No Limit For Women-projektet. Maria berättar att de bl.a. praktiserade sina erfarenheter i att organisera grupper kring gemensamma frågor genom egna workshops, skapade relationer till så många som möjligt av de andra deltagarna på konferensen och lärde ut redskapet Omvärderande Parsamtal. När de deltog i konferensens andra workshops såg de till att ingen ledare blev attackerad (det är vanligt att vi på grund av det införlivade kvinnoförtrycket just attackerar varandra).

Dagen innan konferensen började träffades alla i No Limit-projektet för att organisera arbetet som t.ex. bevakningen av litteraturbordet, schema för ledarstöd vid de egna workshopsen, dokumentation, lobbyverksamhet på FN-konferensen, översättning på workshops m.m.

Det fanns stark kritik mot den kinesiska organisationen, (inte minst i svensk massmedia).

– Det var klart att inte allt fungerade perfekt, säger Maria, men i No Limit-projektet valde man att inte kritisera utan i stället se det som fungerade. Det märktes t.ex. när de stod och skrattade och var glada i väntan på bussen eller i köer i stället för att visa frustration.

Erbjöd stöd

I No Limit-projektet erbjöd man möten med människor i en stödgruppsform på 4-8 personer. Formen var att en i taget fick berätta utan att bli avbruten av de andra i gruppen. Var och en fick möjlighet att berätta om sig själv, var man kom ifrån och annat ur sitt liv. Om gruppen ville träffas igen,

En grupp på ungefär 300 personer, kvinnor och män (flest kvinnor), från Australien, Kanada, Danmark, England, Indien, Irland, Israel, Kenya, Mexico, Norge, Sverige, Trinidad, Ungern, USA och Zimbabwe knutna till nätverket Omvärderande Parsamtal, deltog på kvinnokonferensen i Beijing i ett projekt som heter No Limits For Women.

så arrangerade man det. De arrangerade också stödgrupper för sin egen skull i olika tält för att underlätta för konferensen, lyssnade på varandra och fick utrymme att tänka på vad som är bra att göra för att föra konferensen framåt.

Exempel på teman var: Kvinnors hälsofrågor, Att upprätta familjeprogram som fungerar i det egna landet, Kvinnor och ledarskap, Mödrar, Äldre kvinnor, Inga begränsningar för kvinnor med handikapp, Katolska kvinnor, Stöd för låginkomstkvinnor, Arbetarklasskvinnor, Att stoppa förtryck av kvinnor i mentalsjukvården, Kontroll över våra kroppar, Vita kvinnor enar sig för att stoppa rasism, Kvinnofrågor för kvinnor under tretio, Asiatiska kvinnor, Svarta mäns fredsprojekt, Judiska kvinnor och många fler.

Projektet kunde erbjuda fyra workshops per dag. På egna workshops ordnades översättning till flera olika språk – en stor skillnad till konferensens övriga workshops där engelskan dominerade. Man gick också in för att låta tredje världens kvinnor prata före bl.a. de amerikanska och engelska kvinnorna för att bryta det imperiaalistiska förtrycket.

Unga kvinnor

Maria ledde workshops för unga kvinnor. Det kunde komma upp till 60 kvinnor och för att få plats (det rymdes 40) flyttade de undan stolarna och satt på golvet i stället. I en presentationsrunda sa de sina namn och ålder (den yngsta var nio år). Sedan fick de lyssna på varandra två och två.

Uppmärksamheten ökar när man har fått prata av sig det man varit med om. Kvinnor är ju förtryckta på olika sätt och i sina workshops pratade Maria om hur förtrycket ser ut för unga kvinnor t.ex. att det är svårt att göra sig hörd bland äldre kvinnor, att inte räknas för att ha något att komma med förrän man nått en viss ålder – har man ingen erfarenhet, är man inte intelligent m.m., m.m.

Sen gjorde man rundor då alla fick säga vad som håller dem tillbaka inför äldre kvinnor, vad det innebär att behålla sina mål och drömmar, tänka ut hur man skall påverka äldre kvinnor, hur det skulle vara att se sig själv som ledare för hela konferensen.

Och så lekte de och hade roligt mellan varven vilket hjälpte till att öka tryggheten i gruppen.

Höjdpunkterna

Så frågar jag Maria vad hon tycker har varit höjdpunkter på konferensen.

–Jo, säger hon. En var i folkmassan bland alla människor som försökte komma in för att höra Hillary Clinton tala. Många gav uttryck för sin modlöshet och hopplöshet. Några i No Limit-projektet höll modet uppe och skrattade och pratade om positiva saker. Då var det en kvinna som stod bredvid som satte händerna på höfterna och sa: "Ni måste vara från det där No Limit-projektet."

En annan höjdpunkt var mötet med Sara från Saudiarabien som var bro-

Busskö. Bild: Barbro Atlestam

byggande. Sara är övertygad muslim och försöker vinna Maria över till sin tro. De är kvinnor med helt olika livs-ideal, men möts i alla fall för att de lyssnar på varandra. Maria kommunicerar med henne i stället för att argumentera.

Jag frågar Maria också vilka effekter hon tycker att No Limit for Women-projektet hade på kvinnokonferensen.

–Det var att det vi gjorde i stödgrupperna och workshops hade sådan betydelse för dem som var med att de gärna kom tillbaka. Någon sa:

”Det är kul att vara på workshops där man inte bara lyssnar, utan det man själv har att komma med beräknas som viktigt.”

Tryggheten hade en väsentlig betydelse. Människor kunde prata personligt om sig själva och släppa fram de känslor som var tunga och svåra och sedan gå därifrån gladare och lättare till sinnes.

Birgitta Nilsson

FAKTA:

Omvärderande Parsamtal

Omvärderande Parsamtal är en process genom vilken människor, oberoende av bakgrund, kan lära sig att effektivt hjälpa varandra att befria sig från effekten av gamla skadande erfarenheter.

Omvärderande parsamtalsteorin ger en modell av hur en människa kan vara i umgänget med andra människor, och sin miljö. Teorin förutsätter att alla föds med en mycket stor förmåga att tänka, naturlig livsglädje och kärleksfullhet. Dessa egenskaper har emellertid blivit blockerade och dolda hos vuxna som ett resultat av lagrade skadande erfarenheter (rädsla, fysiska skador, förluster, smärta, vrede, genans osv). Denna uppsamling börjar tidigt i våra liv.

Vilken ung person som helst skulle spontant kunna återhämta sig från en sådan skada genom den naturliga processen som kallas känslourladdning (gråt, darrningar, ilska, ljud och rörelser, skratt osv). Denna naturliga process stoppas emellertid av välbärgande människor (gråt inte, var inte en fegis osv). Dessa människor sätter då felaktigt likhetstecknen mellan känslourladdning (= skadans botande) och själva skadan.

När tillräcklig känslourladdning kan ske befrias personen från det stela beteendemönstret, och känslan som lämnats kvar av skadan. Den grundläggande kärleksfulla, samarbetande, intelligenta och livsglada människans natur är fri att fungera. En sådan person kommer att sträva efter att mer effektivt se till sina egna och andras intressen, och kommer att vara bättre i stånd att framgångsfullt ingripa mot orättvisor.

För att återvinna och använda den naturliga urladdningsprocessen turas två människor om att vara medhjälpare och att få hjälp (vara huvudperson). Den som fungerar som medhjälpare lyssnar, hjälper den andra att hålla sin uppmärksamhet, tillåter, uppmuntrar och bistår känslourladdning. Den som fungerar som huvudperson pratar, urladdar och omvärderar. Med erfarenhet och ökad tilltro till varandra fungerar denna process (som kallas parsamtal) bättre och bättre.

Östtyskland – kolonialiserat av marknadsekonomi

–Plötsligt blev vi kolonialiserade av religiösa män som tvingade på oss marknadsekonomi. Murens fall kom som en kalldusch för oss. Vi hann inte förbereda oss för kapitalism. Före kolonialiseringen pågick en aktiv kamp inom kvinnorörelsen i Östtyskland, för att få igenom förändringar, t.ex. få bort säkerhetspolisen och för att få en bättre planerad ekonomi. Vi ville ha fortsatt den kampen inte börja om från början, säger Mechtild Ziegenhagen från Brännässlorna, ett bildnings- och kommunikationscentrum för kvinnor i det forna Östtyskland.

Metchild och Ursula från Östtyskland, kvinnor från Slovenien, Vietnam och Kina, alla delar de med sig av sina erfarenheter av att vara kvinna i ett postkommunistiskt land. Kvinnorna från Kroatien som skulle hållit i seminariet på NGO-Forum kom inte, men diskussionen blev mycket intressant ändå. Uppfattningen att förlorarna i det nya ekonomiska systemet är kvinnorna var entydig. Jag bad Metchild skriva för Vi Mänskor om kvinnors situation i forna Östtyskland.

Kvinnornas liv i det forna DDR har försvårats väsentligt genom det kapitalistiska forna Västtysklands tvångsövertagande.

Alla fabriker, huvudsakligen kvinnoarbetsplatser, inom t.ex. mikroelektronik, textil- och livsmedelsindustri degraderades systematiskt. Fabriks-

anläggningarna värderades först till ett lågt pris, sedan köptes de av firmor i väst med liknande verksamhet, varefter de omgående stängdes för att inte konkurrera om marknaden i öst.

Officiellt finns det bara 15% arbetslösa i forna Östtyskland, 75% av dessa är kvinnor. Inofficiellt, vilket vi kan

bekräfta, är minst hälften av alla kvinnor utan arbete. Den officiella statistiken visar inte de rätta siffrorna utan manipuleras med omskolningsbidrag och arbetsmarknadsåtgärder. Det tidigare Västtyskland har tagit över marknaden i hela östra Europa, ända till Asien.

Sociala skyddsnätet raserat

Idag är situationen svårare också för kvinnor med barn eftersom all statlig barnomsorg systematiskt avskaffats. Detta tvingar oss kvinnor att stanna hemma och de redan förut minimala chanserna till arbete försämras ytterligare.

När kvinnor inte har någon arbetsplats att gå till, så försämras deras möjligheter till sociala skyddsnät och kontakter. Dessutom saknar de medel att betala de allt färre och dyrare daghems- och fritidshemsplatserna. Det betyder att kvinnors möjligheter att träffa andra människor blir ännu mindre – de blir än mer isolerade och vanmäktiga.

Flerbarnsmammor under DDR-tiden kunde alltid vara säkra på att kunna klara uppehållet för sig och sina barn. Idag har de med de extremt försämrade förhållanden som råder ingen möjlighet att göra detta.

Egenvärde försvunnit

Det har blivit nästan omöjligt att göra abort. Vi måste betala mycket och dessutom underkasta oss en tvångsrådgivning före aborten.

Diskrimineringen av kvinnor ökar, eftersom endast ett fåtal har arbete

Föredragshållare från Vietnam, Metchild och Ursula från Östtyskland.
Bild: Gunnel Atlestam.

och dessa dessutom ständigt hotas av nya uppsägningar. Kvinnorna är åter ekonomiskt beroende och utan egenvärde.

Utan arbete, utan pengar är det omöjligt att behålla sin bostad, trots att det finns möjligheter att få bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning. Men bidragen är bara tänkta som tillfälliga lösningar. Myndigheterna vill med bidragen undvika social oron men dessa minskas ständigt eller avslås godtyckligt.

Vår allmänna politiska situation har även den försämrats avsevärt eftersom vi har förlorat vår status och inte är likaberättigad arbetskraft. Vi kan inte som förut utöva vårt starka politiska inflytande på samhället.

Fler till privata nischer

Kvinnornas situation innebär också att de isoleras från andra kvinnor. Avsaknaden av stöd från varandra leder lätt till att vi uppfattar problemen som personliga och inte som man

kunde önska, orsakade av den kapitalistiska strukturen.

Stöd från kvinnorna i Västtyskland kan vi inte heller hoppas på, fast de gör gällande att de är 25 år före oss i utvecklingen. Tyvärr upplever vi mest överlägsenhet, diskriminering och ointresse.

Idag lever kvinnorna i ständig oro för framtiden och för sin överlevnad. Denna fruktan visar sig på två sätt:

–För det första låter sig kvinnorna i vårt land inte bli gravida, eller genomför de abort. Detta innebär att födelsetalet idag är under 20% av 1989 års siffror.

–För det andra avtar solidariteten märkbart kvinnor emellan och därmed också den politiska handlingsförmågan. Många väljer istället att fly in i privata nischer.

Mechthild Ziegenhagen

Översättning: Madeleine Bergmark

Clara Zetkin

Clara-Zetkin-Strasse i Berlin byter namn. Clara Zetkin (1857-1933) är internationella kvinnodagens "grundare". Det var på den internationella socialistiska kvinnokonferensen i Köpenhamn 1910 som hon föreslog att man skulle instifta en speciell kampdag för kvinnor med parollen: *Rösträtt för kvinnor skall ena vår styrka i kampen för socialism*. Idag är internationella kvinnodagen en av FN sanktionerad högtidsdag.

Clara Zetkin var aktiv inom Socialistiska arbetarpartiet i Tyskland. Hon var redaktör för den internationella socialistiska kvinnotidskriften Die

Gleichheit (Jämlikheten) mellan 1891 och 1917. År 1919 blev hon medlem av det nybildade kommunistpartiet. 1920 valdes hon in i riksdagen där hon förutom kvinnofrågor och freden ägnade sig åt kultur- och skolfrågor. 1932 höll hon ett mycket uppmärksammat tal i den tyska riksdagen där hon krävde en enhetsfront mot fascismen.

I Tyskland anser de som bestämmer att Clara inte är ett gott föredöme för en demokrati så man döper om gatan till Dorotheenstrasse efter Kurfursten av Brandenburg-Preussens andra fru som levde på 1600-talet.

GA

Ellen utbytt mot fräcka Freja

Fräcka Frimodiga Frågvisa och alldeles färska Freja, så presenterar Sveriges Radio sitt nya dagliga "kvinno-program". Det är inte längre möjligt att till frukostet på lördagsmorgonen lyssna på Radio Ellen. Ellen har blivit Freja och sänds inte på lördag, men däremot alla andra dagar. Om varudeklarationen stämmer kan du själv bedöma genom att ratta in P1 måndag till fredag 13.20 eller 19.20 och söndag 17.00.

Läs mer om Freja på s. 32

Ryska soldatmödrar får Nobels fredspris?

De ryska soldatmödrarnas organisation har nominerats av Internationella fredsbyråns styrelse till Nobels fredspris 1996.

Internationella fredsbyrån finns omnämnd i Nobels testamente som en av de organisationer som har nomineringsrätt till fredspriset.

Varje år brukar fredsbyrån få in många förslag från medlemsorganisationerna på vem man vill se som fredspristagare, och i år är det större överensstämmelse än vanligt – många har uppmärksammat soldatmödrarnas viktiga arbete, och stödjer dem.

Ur Fredskontakt nr 1/96

Läs mer om Clara Zetkin i Gunnel Atlestams bok *Arbete, Bröd, Fred. Historien om 8 mars*. Se näst sista sidan.

–Vi talar inte om återförening

“Återföreningens pris”, “Tysk optimism” – rubrikerna varierar i våra stora dagstidningar den 3 oktober 1995, fem år efter...

–I Tyskland talar vi absolut inte om återföreningen – vad skulle vi återförenas till? Nej, vi talar om föreningen, vi vill bygga något nytt, säger Kaj Fölster, författare och politisk sakkunnig hos delstaten Hessens socialdemokratiska kvinno-, arbetsmarknads- och socialminister.

Denna dag besöker hon Kvinnofolk-högskolan i Göteborg för att tala om sin nya bok *Bortom de sju bergen – tyska bilder 1958–1994*. En historiebok med personlig utgångspunkt – ett kvinnoperspektiv.

Kaj Fölster är dotter till Alva och Gunnar Myrdal. Under sin uppväxttid har hon bott i många olika länder men stannade till slut i Tyskland.

–Jag flyttade dit 1956 för den stora kärlekens skull.

Bortom de sju bergen handlar om hur hon konfronteras med livet i sitt nya hemland. Ett Tyskland som i slutet på 50-talet var sargat efter kriget och delat i två delar som rustade mot varandra. Hon försöker lära sig och förstå det nya hemlandet.

“Jag märker vid all läsning att – som vanligt – knappt någonting alls skrivs om kvinnornas nöd, om våldtäkter, svält och förtvivlad kamp att hålla liv i barn och sjuka. Om deras död. Vi vet dock att deras antal är större än soldaternas! Detta räknas som individuella öden – privat lidande. Och kvinnorna teg. Eller hörs de inte?

Aldrig skulle jag föda en son till att bli soldat!

Tre år senare föder jag en son i Väst-tyskland, en tysk son.”

Civilkurage nödvändigt

Lydnad och förträngning är ord som återkommer i boken. Ingen vill tala om det förflutna. Kriget i forna Jugoslavien river dock upp många sår som förträngts.

–Det har varit svårt för tyska ungdomar att växa upp med historien.

“Lydnad, mer än mycket annat, har varit det ödesdigra, inser jag. Och jag ser i sandlådor, på lekplatser, i varuhus, i sportföreningar, i familjer, på museer, på barnkalas hur det – kärleksfullt – övas in tidigt. /.../

Det är därför så viktigt att paragraf 1 i grundlagen gång på gång upprepas:

‘Människans värde är oantastligt.’ En senare president tillägger: ‘Och det är kärnan till den egna friheten. För att skydda den lönar sig alltid civilkurage. Det är det demokratiska medborgarsamhällets främsta dygd och dess bästa garanti.’ (Richard von Weizsäcker) Men hur lärs det ut? I familjen, i skolan, på arbetsplatsen.”

Kaj är positiv till Tysklands medlemskap i EU.

–Tyskland är mer trovärdigt när det är inbundet i Europa. Det är enda räddningen. Folket är rädd för att vara en ensam nation.

Hon anser att det är fel att tyskarna nu åter får ikläda sig uniform. De flesta tyskar vill inte det.

Dubbelmoralen härskar

Hon började tidigt ta sig ut i samhället från sin hemmafrutillvaro genom att ta aktiv del i kommunalpolitik och samhällsfrågor och genom att arbeta med sociala frågor. Bl.a. med socialrådgivning inklusive abortrådgivning inom organisationen Arbeiterwohlfahrt (AWO).

Organisationen grundades av arbetarkvinnor redan i början av seklet i kampen mot barnarbete. Enligt västtysk lag ska kommunen inte i egen regi fullgöra sociala uppgifter, utan överlåta detta på organisationer.

“Kriget har visat hur livsavgörande hjälpen genom icke-statliga organisationer varit. Historien har också visat att inget socialt arbete är opolitiskt.”

AWO hade år 1993 625.000 medlemmar, 50.000 heltidsanställda inom vården och omsorgen.

När Kaj började sitt arbete vid AWO var abort en straffbar handling för kvinnor. 1975 ändrades lagen på så sätt att det var lättare att göra undantag, men fortfarande straffbart.

Hon berättar också om landets dubbelmoral och ger exempel.

–Det finns en speciell fond för offer för katolska prästers celibat. Kyrkan skänker pengar till dessa offer så att kvinnorna inte ska göra abort.

1994 försämrades åter villkoren för dem som vill göra abort. För kvinnorna från Östtyskland som tidigare hade haft rätt till fri abort blev det ett enormt bakslag.

Lekskola i abortlagen

Men i den nya abortlagen står att alla barn har rätt till plats i lekskola tre timmar om dagen.

–De timmarna kan mammorna springa ut och ta de oförsäkrade jobben.

–I Tyskland finns det förutom svart och vit arbetskraft många som arbetar i en zon mittemellan. Det är lagligt att tjäna upp till 580 mark i månaden utan att betala några sociala avgifter, men då har man heller inte några försäkringar. Sju miljoner människor arbetar på detta sätt, i huvudsak kvinnor. Ett system som stöds av de konservativa och de gröna.

Många kvinnor tvingas välja mellan yrkesarbete och barn.

–Där jag arbetar vågar jag knappt säga något om barn för då blir de andra illa berörda och det är dessutom svårt för dem att förstå att kvinnofrågor och barn hör ihop eftersom de har tvingats välja bort barn, säger Kaj.

Det största antalet socialbidragstagare i Tyskland är äldre kvinnor.

–Eftersom pensionerna helt bygger på förvärvsarbete som så få kvinnor har gjort.

Här har dock de östtyska kvinnorna det bättre eftersom de arbetat utanför hemmet.

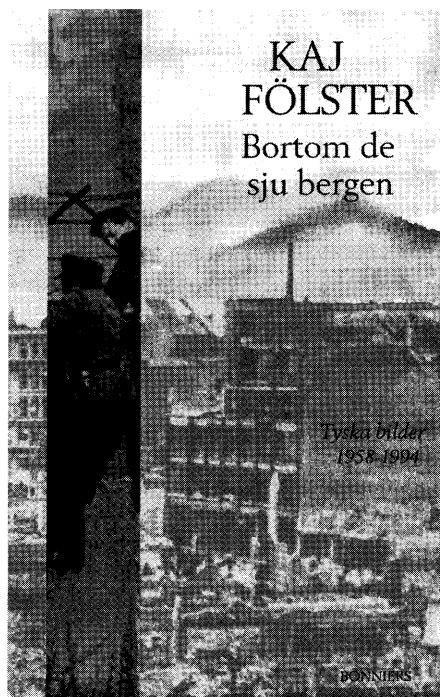
När jag berättar att Die deutsche frauen, som propagerade för rätten att vara mor 24 timmar om dygnet, var mycket synliga på NGO-Forum i Kina, så förvånas hon inte. Det är ett ideal som har stark förankring i landet.

–De är det borgerliga idealet, de får pengar från de konservativa. I Tyskland har man nu antagit ett Muttermanifest.

Sedan muren

–Östtyskarna har förlorat väldigt mycket på föreningen. Förut hade de ett trygghetssystem med social- och sjukvård, nu är det till stor del privat vård som gäller. Speciellt östtyska kvinnor har fått det svårt. Östtyska kvinnor i ledande ställning har fått gå, för västtyska män har tagit deras arbeten. Födelsetalen har sjunkit enormt. Abortlagstiftningen har blivit sämre osv.

Kaj säger att det finns en misstro mellan olika kvinnoorganisationer i öst och väst. Socialistiskt emanciperade mot kapitalistiskt feministiska. I boken skildras detta i kapitlet Mellan öst och väst där hon refererar till ett seminarium anordnat av Yrkeskvinnornas klubb. Värderingar, normer

och förutsättningar går isär – man har så olika utgångspunkter och mål.

–"Vi är arbetslösa – ni kallar det hemmafruar"

–"Vi blir inte behandlade som kompetenta människor – men hur skulle ni vilja tycka om oss, vi kostar ju er pengar."

Gemensam fiende är dock patriarkatet, men det rör sig om två olika.

Även bland socialdemokraterna finns det slitningar.

–Socialdemokrater i väst vill inte umgås med socialdemokrater i öst – det kan ju finnas en gammal kommunist bland dem.

Ungdomarna hoppet

På min fråga om Östtyskland blev kolonialiserat av Väst, som jag hörde på ett seminarium på kvinnokonferensen i Kina, svarar hon.

–Ja, realpolitiskt kan man säga att det är sant. Men jag är inte med på att bara se dem som offer. De lade själva grunden för föreningen och väst var egentligen inte beredda. Och det var faktiskt östtyskarna som röstade konservativt i senaste valet. I Kajs bok samtalar några män från östra Tyskland.

–"Vi trodde att partiets diktatur skulle ersättas av demokratisk medbestämmanderätt, och upplever nu att

alla beslut fattas i församlingar där vi inte har möjlighet att agera. Vi hoppades på en rättsstat, men vad vi har fått är rätts- och ägandeanspråken från representanter för det förgångna. /.../

Men det är lätt att falla för opportunisterna. Vi är fortfarande för naiva för det nya samhället. Vi måste lära oss att det tar tid. Jag tycker att det svåra är att vi under anpassningstiden blir skyldiga till så mycket: högerextremistiska våldsbrott, övergrepp på utlänningar, opålitlig polis, förvaltningskaos, miljardbedrägeri, stasi-nätverk. Press och TV i hela Tyskland, och i utlandet, är fyllda av hur gräsliga vi är – och då blir vi hårdhudade. Hur ska det gå när vi beskylls för så mycket?

–'Men', tillägger han, 'besvikelsen får inte breda ut sig, den är farlig. Farligare än de i väst begriper, tycks det. Vi är inga gnällspikar, bara så absolut grundlurade."

Kaj hoppas mycket på ungdomsarbete och att detta kan ge bättre relationer mellan landets två delar.

–Ungdomarna har stor betydelse för uppbyggnadens resultat.

Gunnel Attestam

PS. Kaj Fölster är nu tjänstledig för att skriva och medverka i olika jämförande forskningsuppdrag som gäller Tyskland och Sverige. Biträdande socialministern Anna Hedborg har gett henne i uppdrag att kartlägga äldreomsorgen och barnomsorgen i Tyskland. Det gäller att se upp! Läs Kajs mycket intressanta bok och sedan förstår du vad jag menar. Kaj Fölster: Bortom de sju bergen, Tyska bilder 1958-1994, Bonniers 1995.

Två unga reste till Beijing

–Det är bra att vi som är så unga fick åka iväg till en sådan här stor konferens. Vi är ju ändå framtiden, säger Frida Lundgren. Hon och Rebecka Lundmark, båda från Jönköping, fick genom Fritidsforum – Fritidsgårdarnas riksförbund möjlighet att åka till Kina för att delta i den stora kvinnokonferensen. Med på resan var också Marie Ericsson, ansvarig för förbundets internationella tjejfrågor. Hon har skrivit en reserapport.

Efter att första dagen ha tagit oss till den stora NGO-konferensen i Huairou står vi på ingångstrappan och fascinerar av alla världens kvinnor rusande i riktningar mot olika workshop. Då utbrister Rebecca och Frida. "Det är så svårt att fatta att vi ÄR här!" Minuten efter hoppar ett spanskt TV-bolag fram till dem. De vill göra en intervju med två unga kvinnor och deras syn på framtiden.

När TV-intervjun är avklarad styr vi snabbt våra steg till tälten med olika seminarier. Det är stora problem att hitta, så här den första dagen, men det vimlar av gulklädda kinesiska funktionärer som hela tiden vill hjälpa till.

Vi letar snabbt upp ungdomstältet och deltar i ett seminarium som hålls

av australienska tjejer. Vi gör olika "brainstorming" (hjärnsläpp!) om hur ett säkert samhälle för tjejer ska se ut. Seminariet avslutas med att vi alla skriver fax till Boutros-Boutros om vad unga kvinnor anser är den viktigaste frågan att ta upp på den officiella FN-konferensen. Frida och Rebecca skriver samma sak. "Stop Chirac – Stop nuclear testing"!

Vi äter en god lunch bestående av ris och kål och på eftermiddagen går var och en till olika seminarier och använder ungdomstältet som träffpunkt. Denna första dag finns det ca 300 olika seminarier att välja på. Dessutom pågår utställningar, diskussioner och mycket mer. För de tio dagarna som denna NGO-konferens hålls innebär det mer än 3.000 olika semin-

arier. Konferensen besöks av ca 30.000 kvinnor och några män, och faktiskt fler ungdomar än vad vi hade förväntat oss.

–Ungdomar och ungdomsfrågor fick mycket mer uppmärksamhet än jag trott. I Youth tent var det seminarier och tal av ungdomar flera gånger per dag. Det var mycket bra, säger Rebecca.

På kvällen tog bussarna oss och tusentals andra kvinnor de sex milen tillbaka till hotellet i Peking.

Dagarna på NGO-konferensen bestod av många val bland seminarier, diskussioner med andra kvinnor och att äta vårt ris och kål med pinnar.

Udda smörknivar

En dag besökte vi en gatukommitté (kan grovt jämföras med en stadsdelsnämnd), ett kinesiskt daghem och en kinesisk familj.

Familjen består av mamma, pappa, farföräldrar och två barn, 7 och 9 år. P.g.a. ettbarnsbegränsningen har de fått betala ca 3500 sv. kronor för sitt andra barn (en mycket hög summa för en kinesisk familj). I denna familj är äldsta barnet en flicka. I Kina har de flesta namn olika betydelser. Det är många flickor som heter ett namn som betyder: Nästa blir en pojke!

Rebecca och Frida överräckte gåvor från Jönköpings kommun. De har tydliga svårigheter att för den kinesiska familjen förklara vad som står på de medtagna smörknivarna "För allt smör i Småland" (Smör är dessutom mycket ovanligt i Kina!)

Något speciellt

Den 4 september öppnades dörrarna inne i Peking för FN:s officiella kvinnokonferens. Vi tre hade fått den fantastiska förmånen att bli ackrediterade till den konferensen genom Fritidsforums internationella organisation IFS Internationell federation and se-

attlement. Att vara på den officiella konferensen var något alldeles speciellt. Det var då vi insåg vikten av att alla världens länder ska enas på en fredlig väg.

Andra delegater uppmärksammade Frida och Rebecca för att de är unga och ger uppmuntrande ord till dem och till Sverige som skickar unga delegater för att diskutera framtidsfrågor. Själv kände jag mig stolt av denna uppmärksamhet förstås. På den officiella konferensen deltog vi i ungdomsgrupper för att försöka påverka att dokumentet skulle innehålla livsfrågor som berör unga kvinnor. Världens befolkning består av 1/4 ungdomar men det är de vuxna som beslutar över dem! Det pågick massvis med lobbying varje dag i olika rum. Det fanns en kraft och energi som gav oss hopp om framtiden. Engagemanget för att komma överrens i olika diskussioner är fantastiskt stort. Men förstås inget som massmedia har lyckats belysa i sina rapporter.

Utanför den stora kongressalen den femte september, när alla väntade på att Hillary Clinton skulle komma, gick Frida och Rebecca fram till Mona Sahlin, som vi av en händelse stötte på. De önskade henne lycka till på hennes tal nästa dag, och hon frågade dem om hur det varit på NGO-konferensen.

Den svenska delegationen har de s.k. briefing varje kväll där de berättade om förhandlingsläget.

Vi gjorde en intervju med den yngsta delegaten Anna-Karin Decker-Tisell 26 år. Hon berättade att hon som yngsta svenska delegat skulle följa med Mona Sahlin för att motta priset som Sverige fått för att vara världens mest jämställda land.

Sista dagen innan hemresan beslutar sig Frida och Rebecca för att delta på NGO-konferensen det var trots allt

roligare där. Där sjöd det mer av möten, aktiviteter etc medan det på den officiella handlade om tal och papper. På NGO handlade man på officiella pratade man!

Gå vidare

Att gå vidare handlar om att sprida erfarenheter samt att vi i fortsättningen vill påverka Sveriges regering att ta ungdomar på allvar och att se till att det vid varje stor FN-konferens

finns en representativ ungdomsgrupp som kan förbereda sig på att delta i frågor som rör hela mänskligheten!

Text och bild: Marie Ericsson

Frida och Rebecca kommer gärna ut till era fritidsgårdar, skolor, föreningar och berättar om sin resa och sina erfarenheter. Kontakt Eva Dahl 036-106940.

Hon nådde kinesiska muren!

Trebarnsmamman Elisabeth Nilsson från Grums är rullstolsbunden och har så svaga muskler att hon måste ha hjälp med det mesta. Men hon är en glad och optimistisk kvinna, och när Gudrun Fred-Härenstam och Margareta Tauberman vid landstingets vuxenhabilitering i Karlstad frågade om hon ville resa med till kvinnokonferensen i Peking tackade hon spontant ja och sa med glimten i ögat att i så fall ville hon passa på och ta sig upp på Kinesiska muren!

Gudrun och Margareta genomförde tillsammans med handikappombudsmannen Inger Classon Westberg ett seminarium om "Funktionshindrade kvinnors möjlighet till jämställdhet och delaktighet i Sverige". De hade också med sig en utställning som handlade om Elisabeth, och som fokuserade på livskvaliteter i vardagslivet, i arbetet, på fritiden och i familjen. En funktionshindrad är bara handikappad så länge det saknas stöd och hjälpmedel!

De kunde genomföra projektet tack vare ekonomiska bidrag från bland andra länsstyrelsens jämställdhet-

senhet, som motiverade sitt stöd med att Gudrun och Margareta tillhör två viktiga men osynliga yrkesgrupper (arbetsterapeut och kurator).

200 registrerade funktionshindrade deltog i NGO-Forum, därav var 50-60 rullstolsburna. Men trots att FN hade bjudit in dem och hade huvudansvaret för arrangemanget, var lokalerna mycket svårtillgängliga. Redan vid invigningsceremonin var det nästan omöjligt för Elisabeth att ta sig in, det speciella handikapptältet var beläget längst bort på området och Nordiska rummet låg på tredje våningen i ett hus utan hiss. Den svenska ambassaden inspekterade området veckan innan konferensen, men hade inte tänkt på tillgängligheten.

Veckan hade blivit en mardröm för Elisabeth och omöjligt att genomföra om inte kineserna överallt hade visat en sådan vänlighet, respekt och hjälpsamhet. Tack vare att några kineser hjälpte till med att lyfta Elisabeth och rullstolen lyckades hon också nå sitt mål: Kinesiska muren.

Aase Bang

Ett tystat folks protester

Namgyal Tsomo Vestre är 28 år gammal. Hon föddes i Indien, där hennes föräldrar var tibetanska flyktingar. De senaste sex åren har hon bott i Norge och studerar vid universitetet i Oslo. Hon engagerar sig starkt i kampen för mänskliga rättigheter och var en av de få exiltibetaner som fick tillstånd att närvara vid kvinnokonferensen i Beijing.

Vi var bara nio tibetanska exilkvinnor på FN:s fjärde kvinnokonferens. De flesta som sökte visum fick avslag, liksom många av våra västliga systar som är aktiva i stödgrupper för Tibet. Kinesiska myndigheter gjorde inget försök att dölja detta. Kinas utrikespolitiska talesman sa offentligt att Kinas officiella politik är att utestänga personer som landet ser som en säkerhetsrisk.

Jag fattade inte vilket hot min närvaro representerade förrän jag promenerade in under öppningsceremonien på stadion i Beijing den 30 augusti 1995. Bara att uppträda i vår traditionella dräkt *Chuba* och med band i den tibetanska flaggans tre färger, var provocerande. Vi var hela tiden omringade av civilklädda poliser var vi än gick och både vi och de vi pratade med blev ständigt videofilmade. Vi nio tibetanska exilkvinnor var bråkmakare och splittrare, enligt de kinesiska tidningarna. Övergreppen vi utsattes för är tyvärr typiska för de svårigheter som tibetaner möter varje dag från den repressiva kinesiska regimen.

Den första konferensdagen visade vi videofilmen "Röster i exil". Rum-

met var litet, men fullproppat av människor. Flera kineser var närvarande. När vi startade videon, kom 2-3 kinesiska män in och började filma oss och vår video. Kvinnor från väst som satt i publiken ropade åt dem att sluta filma. Sen beslagtogs mannen filmen vi visade och en av de västliga delegaterna måste slåss för att få den tillbaka. Det var tur för oss att pressen var närvarande.

Himlen grät

Den 1 september firade kinesiska myndigheter 30-årsdagen för Tibets "frigörelse". Därför var den dagen perfekt för att demonstrera mot kränkningen av mänskliga rättigheter i Tibet och Kinas olagliga ockupation av landet.

Det var en blåsig och regntung dag. Vi använde sidenscarfen som alla NGO-are fick i gåva vid öppningsceremonien som munkavlar för att symbolisera att alla i vår värld inte får tala fritt.

Även himlen grät tillsammans med oss den dagen. Vi gick fredligt från Fredstältet ned till NGO-konferensens huvudingång. Vi höll varandras händer och nynnade svagt mantrat *Om Mani Padme Hum*. Kvinnor från hela världen ställde sig bakom vår demonstration och sjöng *We shall overcome*. På vägen tillbaka till Fredstältet började några modiga kvinnor ropa *Fria Tibet*. Vi blev djupt rörda över denna solidaritet med det tibetanska folket.

De kinesiska poliserna var maktlösa vid synen av tibetaner som demonstrerade på kinesisk jord. De kunde inte fängsla och tortera oss, som de gör med våra landsmän i Tibet när de protesterar. De kunde inte heller använda tanks för att stoppa oss, som de gjorde mot studenterna på Himniska frideus torg 1989. Vi hade ju världens kvinnor i ryggen.

Vi kom från fria, demokratiska länder och var bara två veckor i Kina. Under den tiden upplevde vi kinesernas hemska behandling och kände oss instängda. De lyckades nästan krossa oss psykiskt, men vi hade ju åtminstone en väg ut: Vi skulle snart resa hem.

Tibetanerna inne i Tibet har inget val. De lider under den kinesiska ockupationen. De behandlas som andra sortens invånare och som en minoritet i sitt eget land. Kinesiska myndigheter säger att de har använt stora summor på utveckling i Tibet, men när har en kolonialmakt gjort något för invånarna som inte har varit i kolonialmaktens eget intresse?

En massiv kinesisk folkförflyttning till Tibet har begränsat de ekonomiska och utbildningsmässiga möjligheterna för tibetanska kvinnor. Kinesiska invandrare har förtur till arbete och plats på skolor och universitet. För att vara kvalificerade måste tibetanerna tala, skriva och läsa kinesiska flytande, och det tibetanska språket ses inte som likvärdigt.

Dubbel diskriminering

Tibetanska kvinnor är offer för dubbel diskriminering – först som tibetaner och därefter som kvinnor. Många tvingas prostituera sig på grund av arbetslöshet. De kinesiska myndigheterna kontrollerar våra systrars livmoder och kroppar. Tibetanska kvinnor, även nunnor, steriliseras utan deras medgivande. Gravida tvingas göra abort så sent som i den åttonde graviditetsmånaden, och den som protesterar mot Kinas familjeplaneringssystem fängslas eller döms till stora böter. Barnamord förekommer också som ett vapen i födelsekontrollen och som ett medel att utrota det tibetanska folket.

Tibetanska kvinnor vägras politisk, religiös, ekonomisk och social frihet. Kineserna påstår att vi är mindervärdiga jämfört med dem, att vi är barbariska och oupplysta. Samtidigt använder den kinesiska polisen brutala metoder som slag, uthungring, våldtäkt, sexuella övergrepp, angrepp av hundar, förstöring av bröstvårtor, elektriska piggar i vagina och inpackning av bröstet och resten av kroppen i elektriska ledningar. Detta leder till att mer än 4.000 tibetaner flyr till Indien och Nepal varje år. De flesta är kvinnor och barn, och många är buddhistiska nunnor som söker religiös asyl. Många flyr för att få utbildning och arbete, vilket nekades dem i Tibet.

FN:s fjärde kvinnokonferens är slut, men det tibetanska folkets frihetskamp fortsätter. Tibetanska kvinnor har inte råd att vänta på den femte världskonferensen, som världssamhället vill använda som ett verktyg för att genomföra nödvändiga förändringar vad gäller global mänsklighet och kvinnors rättigheter. Världen måste reagera nu på Kinas systematiska strategier för att krossa det tibetanska folket, dess kultur, traditioner och historia. Sympati och vackra tal räcker inte. Det behövs aktioner och effektiva strategier för att förbättra situationen för Tibets kvinnor.

På alla tibetanska kvinnors vägnar, i och utom Tibet, appellerar jag till alla

fredsälskande människor att hitta användbara sätt att försvara våra grundläggande rättigheter och begränsa kränkningarna av mänskliga rättigheter i vårt land.

Text: Namgyal Tsomo Vestre

Det officiella Tibets tält som såsmåningom rasade av regnet. Bild: Ingrid Atlestam

Kvinnors mänskliga rättigheter

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter och mänskliga rättigheter är kvinnors rättigheter. Detta var ett av flera huvudteman under NGO-Forum i Huariou, Kina.

Den universella deklarationen om mänskliga rättigheter är ett mycket viktigt dokument utarbetat 1948 av Förenta Nationerna (FN). Där konstateras att alla människor föds fria och med lika rätt till att behandlas med lika värdighet och lika rättigheter oberoende av ras, färg, kön, språk, religion, politisk åsikt, nationellt eller socialt ursprung mm. Mänskliga rättigheter kan sägas vara ett sammanfattande begrepp för hur staten bör förhålla sig till sina medborgare.

Kvinnors mänskliga rättigheter

Genom åren har det framkommit att könsneutrala konventioner inte med nödvändighet visar sig vara just könsneutrala och därmed inte tar till vara både mäns och kvinnors rättigheter i lika hög grad. "Konventionen om avskaffandet av all sorts diskriminering av kvinnor" (Convention on Elimination of all forms of Discrimination against Women, CEDAW) kom till stånd 1979 för att bättre kunna se till kvinnors specifika erfarenheter och bättre kunna bevaka kvinnors mänskliga rättigheter.

Kvinnodiskrimineringskonventionen, som denna konvention ibland kallas för, innehåller 30 artiklar, varav de första 16 handlar om hur man skall kunna förhindra diskriminering av kvinnor. Dessa artiklar innefattar definition av diskriminering, statens åtagande att avskaffa densamma och i vilka sfärer diskrimineringen skall avskaffas. Sfärer som berörs är bland andra kvinnors lika rättigheter: i fa-

miljen, till utbildning, till hälsovård, till ekonomiskt oberoende och kvinnors lika rätt till arbete. De resterande 14 artiklarna innehåller regleringar av mer administrativ karaktär.

En sak som skiljer denna konvention från andra dokument och konventioner om mänskliga rättigheter är att inte bara statens förhållande till sina medborgare regleras. Staten åtar sig även att avskaffa all diskriminering mot kvinnor som utförs av personer, företag och organisationer.

Ratificeringar och Reservationer

CEDAW har rönt stor framgång så tillvida att 146 av FN:s 187 medlemsländer har ratificerat den, det vill säga riksdagen har givit sitt godkännande. Det gör den till en av de mest godkända konventionerna i FN. Sverige godkände den redan 1980 och var därmed bland de första länderna att ansluta sig.

När ett land ratificerar en FN-konvention blir den i vissa länder direkt en del av det nationella regelverket. Så är det till exempel i Holland, men i Sverige ska den först översättas till svenska lag. Dock förbinder sig svenska rättsväsendet att "svensk domstol ska tolka konventionen i fördragsvänlig anda". Detta innebär att svensk domstol måste döma i linje med vad konventionen säger.

Ratificeringarna har emellertid följts åt av en mängd reservationer. Ms Rebecca Cook, en av talarna vid en av FN anordnad paneldebatt om CEDAW under Kvinnokonferensen i Beijing, liknade konventionen vid en schweizisk ost, där varje hål var ett lands reservationer. Enligt henne borde ett av de främsta målen vara att förmå så många länder som möjligt att dra tillbaka sina reservationer. Reservationerna är av olika karaktär och innebörd. Vissa riktar sig mot enskilda företeelser. Ett exempel är

artikel 16 som handlar om kvinnors rättigheter inom familjen och även berör våld inom hemmet. Andra reservationer riktar sig mot en idémässigt bärande artikel, såsom artikel 2. Den innebär att staten tar avstånd från diskriminering av kvinnor samt åtar sig att åtgärda densamma. Reserverar man sig mot artikel 2 har man i stort sett reserverat sig mot hela konventionen. Länder som gjort detta är Bangladesh, Egypten, Maldiverna, Marocko, Storbritannien, Nya Zeeland, Irak med flera. Sverige tillsammans med några andra länder har reserverat sig mot alla reservationer som urholkar konventionen.

Nationell rapport

Varje land som ratificerar konventionen åtar sig att vart fjärde år avge en rapport om kvinnors situation i landet, vad man har gjort och vad man ämnar göra i framtiden för att förbättra kvinnors situation. Staten är ålagd att ansvara för denna rapport.

Men även NGOs har här en möjlighet att kunna vara med, antingen i rapporten eller med en kompletterande rapport om staten inte upplevs ha givit en täckande och rättvisande bild av situationen i landet. I Sveriges senaste landrapport har jämställdhetsrådet, bestående av 32 olika NGOs, givit sina synpunkter på rapporten.

Sveriges fjärde rapport som skulle varit klar -94 beräknas bli klar under -96 enligt Charlotte von Redlich på jämställdhetsenheten, Socialdepartementet. Sverige har begärt och erhållit uppskov från kommittén. Orsaken till förseningen är tidsbrist på grund av den ökade arbetsbelastningen i och med Kvinnokonferensen i Beijing -95.

Kommittén

Till konventionen har det bildats en kommitté (Committee on Elimination of all forms Discrimination against

Women) som har till uppgift att kontrollera att länderna följer konventionen samt att ge rekommendationer om vad som bör göras och i viss mån även hur.

Kommittén består av 23 experter från de länder som anslutit sig till konventionen och rapporterar till Ekonomiska och Sociala enheten i FN. Kommittén träffas två veckor per år och går igenom de landrapporter som kommit in och utfärdar rekommendationer till de olika länderna. Ett problem är att det endast är rekommendationer som kommittén ger och därför blir det upp till varje lands regering att besluta om de ska följas eller inte. Rekommendationerna ges även ofta i klump, det vill säga flera länder får dem tillsammans och därmed tenderar de med nödvändighet att bli mer generella.

Kommittén vill gärna ha oberoende rapporter från NGO:s som ett komplement till de nationella rapporterna. Det är kanske främst aktuellt i länder där staten inte innehar sina medborgares fulla förtroende, där yttrandefriheten är starkt begränsad och där demokratin mer är en chimär etc. Kommitténs möten i New York och Genève är dessutom öppna, vilket innebär att vem som helst har tillträde till dem.

Användning och möjligheter

I dagsläget finns alltså ett internationellt regelverk med uppgift att förbättra kvinnors situation, men vad händer och hur används det? Många FN-konventioner kritiserar för sin tandlöshet och brist på att rent kunna förändra något. CEDAW har trots denna kritik visat sig vara konkret användbar och har i flera fall använts för att hävda kvinnors rätt mot en felande stat. I Tanzania användes den till att återkalla en diskriminerande sedvanerätt angående jordfördelning

och i Botswana och Zimbabwe har den använts till att förbjuda diskriminering av kvinnors medborgerliga rättigheter.

Margareta Wadstein, expert i kommittén 1984–1988, ser konventionens framtid som helt beroende av de ekonomiska och personella resurser som ställts till dess förfogande. Förändringar diskuteras bland annat i form av permanent flyttning till Genève från New York. I Genève kommer konventionen att betjänas av det sekretariat som har hand om och specialiserat sig på frågor som rör mänskliga rättigheter. Detta skulle naturligtvis innebära stora fördelar för både konventionen och kommittén.

En annan intressant förändring som diskuteras är att införa individuell klagorätt. Detta innebär att en enskild individ kan stämma sin stat för underlåtenhet att följa sina åtaganden. CEDAW-kommittén skulle i så fall bli en slags överstatlig domstol med rätt att utdöma skadestånd av stater till förmån för enskilda individer. Denna förändring är som tidigare nämnt på diskussionsstadiet. Detta skulle drastiskt kunna öka konventionens konkreta användbarhet, men även föra med sig nya krav och problem.

Så visst används konventionen. Men det står inte i någon som helst proportion till antalet länders ratificeringar och inte heller till antalet diskrimineringar kvinnor utsätts för. För att kunna förändra denna snedvridning måste konventionen göras mer känd. Kvinnor och män måste få mer kunskap om den och framför allt kunskap om hur man kan använda sig av den. Konventionen om avskaffandet av all sorts diskriminering mot kvinnor bär på en stor potential, men än så länge verkar hindren vara många.

Sara Andersson

Artikel 1 CEDAW definierar diskriminering:

"I denna konvention avser uttrycket "diskriminering av kvinnor" varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området..."

Artikel 2 definierar statens åtagande:

"Konventionsstaterna fördömer diskriminering av kvinnor i alla dess former, är eniga om att på ett lämpligt sätt och utan dröjsmål inrikta sin politik på att avskaffa diskrimineringen av kvinnor..."

Adress till CEDAW:

NGOs och andra intresserade kan skriva till CEDAW-kommittén.

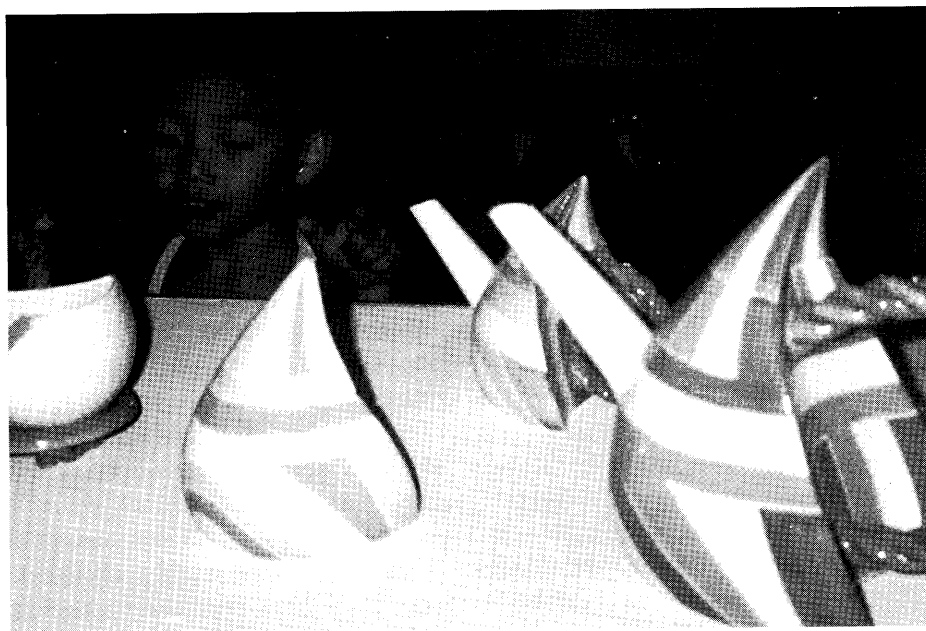
CEDAW Committee
c/o Division for the Advancement of Women
Room DC2-1220
P.O. Box 20
United Nation
New York; NY 10017
United States of America

Adress till UD, svensk översättning av CEDAW samt info om mänskliga rättigheter:

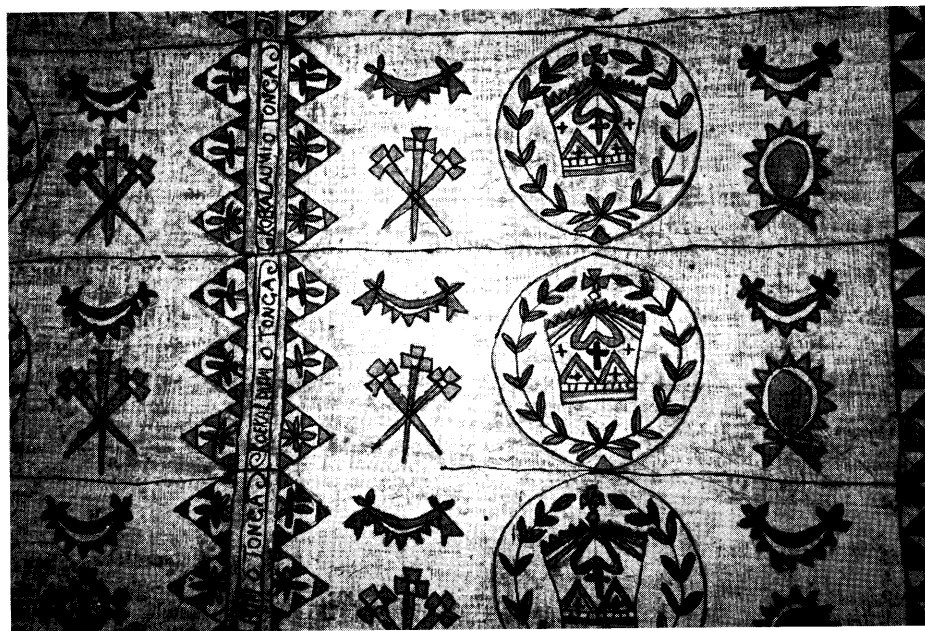
Mänskliga rättigheter Förenta Nationerna och kvinnans rättigheter 1993:6

Utrikesdepartementet
Informationsbyrån
Box 161 21
103 23 STOCKHOLM

Womens Work

China Tea Set tillverkat av Chairmaine Wall från Tasmanien.

Tonga Large Tapa av Ma'ata Finau från Tonga. Tyget är gjort av mullbärsträd. Tapan är en symbol för kungadömet Tapas politiska historia.

Innanför den förbjudna stadens mur, i det förnämsta förfäderstempelt där den kejserliga familjens släkttavlor tidigare förvarades, minglade jag med en coca-cola inklusive sugrör, bland den kinesiska intellektuella medelklassen (?) och australiensare- och skor klockan 15.00 den 4 september 1995.

Det var invigning av hantverksutställningen *Womens Work Land and Spirit* från Australien, i det som numera är Arbetarnas kulturpalats i Beijing.

–Vi har arbetat mycket länge med att få till stånd den här utställningen i samband med kvinnokonferensen. Det är väldigt roligt att allt nu är på plats, igår var fortfarande många saker kvar i tullen, säger Helen Ross som är ansvarig för projektet.

Med på utställningen är representanter för ursprungsbefolkningen från åtta öar i Stilla Havet. Syfte är att visa på hur mycket kvinnors hantverk betyder för ett lands kultur, hur nära förknippat hantverket är med den sociala statusen och det politiska systemet. Utställarna vill också visa vilka hinder som finns för att kvinnors hantverk ska "erkännas".

–Ett hinder är västvärldens kulturtradition där man värderar konst i form av målningar och skulpturer mycket högre än konsthantverk, säger Helen. I Asien och Stillahavsregionen vill vi undvika den patriarkala hierarkin inom konsten och hantverket.

Hon hoppas att kvinnor ska få större möjligheter att sälja sitt hantverk och på så sätt bli ekonomiskt och socialt oberoende.

–Kanske kan man sälja det via internet, eller vad tror du? frågar hon.

Till sommaren kommer utställningen till Österrike, men utställarna hop-

Land and Spirit

pas på intresse från fler europeiska länder – och det är den värd.

Och i Australien kommer man i höst att få se en utställning från Kina. Jag drack nämligen coca-cola på det första kulturutbytet mellan dessa länder.

Text: Gunnel Atlestam

Bilder: Ingrid Atlestam

En bok som komplement

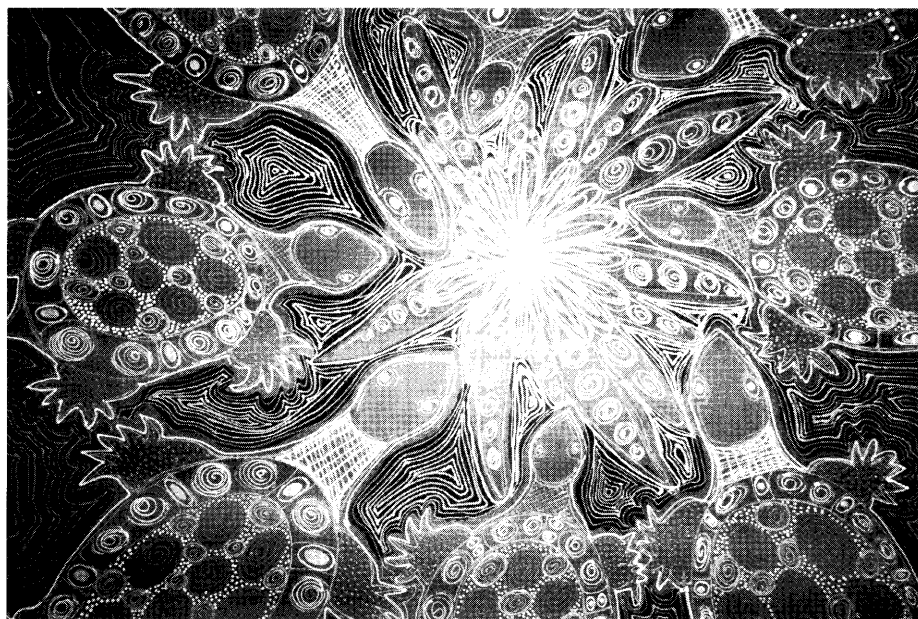
Isamband med hantverksutställningen utgavs en bok som komplement, *The Necessity of Craft, Development and Womens Craft, Practies in the Asian-Pacific Region*. Det är den första publikation som gjorts om det traditionella kvinnliga hantverket ur perspektivet utveckling och social förändring för den här geografiska regionen.

Problemställningarna är många. I de områden där den patriarkala sociala strukturen härskar kan det vara svårt att sälja sina produkter på egen hand. Om föremålen går att köpa massproducerade istället för hantverksmässigt tillverkade, behövs inte kvinnans produktion längre och därmed sjunker hennes status.

Tolv fristående kapitel berättar om kvinnor i olika länder och kulturer. Vi möter hantverkare från Australien, Fillipinerna, Indien, Malaysia, Kina, Pakistan, Thailand och Tonga.

Hantverket kan vara tygframställning, bastflätning, degskulpturer, mattvävning mm. Boken ges ut av University of Western Australia Press (1995) med Lorna Kaino som redaktör.

Margareta Backer

Möte med sköldpaddor målade på silke och bomull av Vivienne Gilbert från Australien.

Herrarna inviger kvinnornas hantverksutställning.

Kvinnor och fattigdom

Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV) inbjöd till flera seminarier under kvinnokonferensen. KDV:s generalsekreterare Sylvie Jan inledde det första, som hade rubriken *Kvinnor och fattigdom*, med att peka på att situationen för världens kvinnor inte har blivit stort bättre sedan Nairobi-konferensen för tio år sedan.
–Vi bor på en planet som har många resurser. Men maktförhållandena förstör utnyttjandet av resurserna.

Inläggen i den livliga debatten handlade om hur kvinnors vardag präglas av västvärldens kulturimperialism, om skuldbördan, världsbankens politik och om förtryck och utsugning.

Våra systrar från Kuba vädjade om fortsatt solidaritet och hjälp att häva USAs blockad.

–Vi har överlevt hittills, och kommer att överleva även i fortsättning. Vi har folkets stöd. Men många unga som inte har upplevt det fruktansvärda förtrycket vi levde under innan revolutionen ställer många krav. Därför behöver vi stöd från hela världen för att få slut på blockaden, sa Nancy Iglesias.

USAs blockad mot Kuba har pågått i mer än 30 år och omfattar alla varor inklusive mat och medicin. Blockaden strider mot alla internationella lagar och avtal. FN:s generalförsamling har tre år i rad fördömt blockaden och krävt att USA upphäver den. 1994 var det bara USA och Israel som röstade emot resolutionen i generalförsamlingen. Men representanthuset i Washington, som kontrolleras av republikanerna, röstade i september med överväldigande majoritet för att skärpa sanktionerna mot Kuba ytterligare.

Indiska kvinnor föreslog spontant en resolution från Huairou-konferensen med krav om att blockaden mot Kuba ska hävas. Detta antogs enhälligt, och fick stöd även från kvinnor från USA.

Även kinesiskan Guan Minqian deltog i debatten.

–Jag är socionom, inte ekonom, men jag vet mycket om effekterna av fattigdomen. Jag anser att fattigdoms-

problemet är något av det viktigaste som vi måste diskutera. Arbetet för de fattigaste bör ha högsta prioritet.

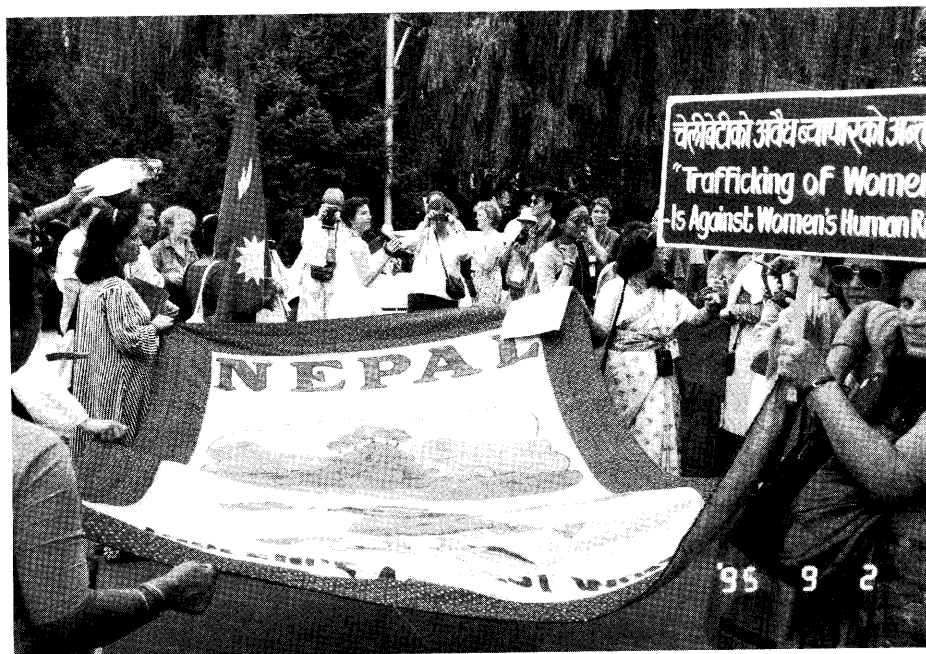
Vidare sa hon att Kina efter Nairobi har gått in för den öppna dörrens politik, och förhållandena för det kinesiska folket har generellt sett förbättrats.

–Det är mitt intryck att Kina har utvecklats snabbare under de senaste 10-12 åren än under många tidigare år, även om den nya politiken också har medfört nya problem. Men Kina har så stor befolkning, på ett så stort landområde, att även med en allmän framgång är det obalans i fördelningen av resurserna. Fortfarande har vi 75 miljoner som inte har tillräckligt med mat och kläder. Det gäller speciellt jordbruksbefolkningen. Det är därför en stor uppgift att lösa problemen för de allra fattigaste. Bland dessa de allra fattigaste är om-

kring 75 procent kvinnor och barn. Det är mycket vanligt att i de fattigaste familjerna är det flickorna som har det svårast. Till exempel skickas även de fattigaste pojkarna till skolan, medan flickorna får stanna hemma och ta hand om sina yngre syskon. Därför är de flesta analfabeter kvinnor. "De äldre kvinnorna" har lagt upp ett handlingsprogram för att bl.a. öka alfabetiseringen av unga flickor. Det riktar sig speciellt till flickor i jordbruksområdena.

–Många kvinnor har förlorat sina arbeten genom reformpolitiken. "De äldre kvinnorna" vill även hjälpa dessa att hitta nya arbeten genom vidareutbildning. Jag har länge tyckt att det vi ser är en feminisering av fattigdomen, både hos oss och i de utvecklade länderna. Därför är det viktigt att hjälpa kvinnorna genom svårigheterna och skapa jämställdhet. Till detta behöver vi hjälp från kvinnor i hela världen. Det är vårt hopp att innan utgången av detta årtusende ska all extrem fattigdom ha utrotats i Kina. Jag hoppas att vi kan nå detta mål, så att det 21:a århundradet ger oss en bättre värld för alla.

Ellen Alexandra Lothe

Omhuldade barn – och misskött

Det är inte många år sedan Kina offentligt fick beröm av FN för sin familjeplaneringspolitik, till och med ett pris delades ut. Den strikta enbarnspolitiken, igångsatt i slutet av 70-talet, framställdes som ett gott exempel för länderna i Tredje världen.

Idag är den politiken åter under diskussion i Kina. Följderna är redan synliga i statistiken på ett obehagligt sätt. På 100 kvinnor går det 118,5 män... Av alla aborterade foster är hela 97,5% flickfoster. Trots att fosterdiagnostik för könsbestämning är i lag förbjuden.

Det är fortfarande pojkarna som gäller, som för familjenamnet vidare, som enligt tradition tar hand om de gamla föräldrarna. Snart 50-årigt kommuniststyre med jämlikhetssträvanden och trygghet för alla har inte kunnat ändra den djupt rotade föreställningen.

Flickor far illa i dagens Kina, likaväl som de gjorde i gårdagens. Vi blev

skrämda och upprörda av TV-dokumentären om kinesiska barnhem, där största delen av de misskött barnen var flickor.

Av detta såg vi, korttidsbesökare vid Kvinnokonferensen i höstas, naturligtvis ingenting. Vad vi dock utan vidare kunde iaktta var hur omhuldade de enskilda barnen var. Som klenoder, föräldrarnas ögonstenar. De gör allt för de små, oftast gossarna. Kommer de att bli odrägliga vuxna, männtro? Och ungkarlar??

Maten räcker inte

– Ja, men säg, vad ska vi göra? frågade professor Chen vid ett möte på Kvinnornas Forskningsinstitut. Finns det någon annan lösning? Vi har en befolkning på 1200 miljoner, det är 22% av världens befolkning, men vi har bara 7% av världens odlingsbara yta. Och den är uppodlad!

Ja, det kunde vi konstatera vid en rundresa till södra Kina. Odlingar fanns överallt, i städerna till och med på hustaken och utmed alla vägar.

Betesdjur förekom nästan inte alls. Även tidigare betesfält används till odling. Det är svårt att få tag i mjölk. På hotellen fanns enbart importerad torrmjölk att tillgå.

Vi förstår dock att landet anstränger sig till det yttersta. Och vilka är vi som dristar oss till att ha synpunkter? **Rätt till sin egen kropp**

Men vi har fått veta om en forskningsrapport som påstår att med en utglesning av födslar till låt oss säga 6 – 8 år skulle antalet barn ändå inte bli högre. Många tragedier skulle kanske kunna undvikas.

Och med den tilltagande öppenheten kring sexfrågor kanske aborterna också kan minska överlag. Sex var tabu att prata och skriva om tills för bara två år sedan, men "tack vare" aids, som också hittat till Kina, har det nu svängt hundraåttio grader.

I slutdokumentet från Kvinnokonferensen fastslås det att kvinnan har rätt till sin kropp och själv ska kunna avgöra när och hur många barn hon vill ha. Detta kommenterades snabbt av Kinas ledning att det bara kan gälla som en rekommendation...

Vi får se när de kinesiska kvinnorna gör uppror. Än så länge tycks de flesta, som professor Chen, vara övertygade om att ledningen har rätt och att den stränga familjeplaneringspolitiken är ett nödvändigt ont. Men när jag frågar professor Chen, "off the record", hur många barn hon själv har, säger hon med tårar i ögonen:

– Jag hade en dotter, hon dog förra året. Jag offrade mig för mitt land. Nu är det för sent. Jag kan inte få fler bar.

Text och bild: Erni Friholt

Professor Chen.

Augusta Tonning

Augusta Tonning var en institution, ett centrum för kvinnornas rösträttsrörelse i södra Sverige, skriver kvinnohistorikern Hjärdís Levin. För många är hon numera mest känd för Augusta Tonnings stipendiefond ur vilken Svenska Kvinnors Vänsterförbund varje år delar ut stipendier. Men Hjärdís Levin vet mer om denna intressanta kvinna.

Hon var "En flyende fager syn" skrev hennes ungdomsvän, diktaren A.U. Bååth när hon sprängde fram på sin häst över den skånska slätten. Hon hade en vacker figur och djupblå ögon.

"På glänsande ljusbrun fåle
hon gungade fram genom byn.

I dejligt vårdagsväder
en flyende fager syn.

I vajande vackra dräkten
med fladdrande flor kring hatt
så smidig och fin om midja
hon hög uti sadeln satt.

Jag såg hur i djupblått öga
en själ att stråla förmår,
som känner sig lyft i den vårluft,
kring spänstiga lemmar slår."

Andra har sagt att Augusta Tonning var en sällsynt personlighet. Hon hade ett flärdlöst väsen och en ovanlig kraft att låta optimismen segra över motgångar, trötthet och besvikelse. Åter andra mera ytliga bedömare har kallat henne ett original. Låt oss titta på den levnadshistoria jag kunnat vaska fram ur de sparsamma uppgifter jag funnit om henne.

Stark och självständig

Augusta föddes den 14 augusti 1857 i Lund, där fadern, J.H. Grönwall, var läroverksadjunkt. Fem år senare blev han kyrkoherde i Tommarp nära Trelleborg. Augusta växte upp i ett lyckligt och glatt hem. Byarna låg nära varandra och familjen umgicks livligt med grannarna, särskilt med prästfamiljerna.

Augusta Grönwalls styrka och självständighet gjorde sig tidigt gällande. Hon var känd för att vara fjär mot manliga beundrare, men det hade sin förklaring. Redan som barn bestämde Augusta sig för Pär Tonning, som hon lärde känna under sin skoltid i Lund. Den kärleken höll livet ut.

I dikten "Hemligt förlofvad" som ingick i Bååths första diktsamling, skildras hur Augusta gömde sig på loftet i ladan och skrev brev till Pär Tonning med "banabjälken" som bord och "sädesbingen" som stol. Samma år som diktsamlingen kom ut, 1879, vigdes Augusta och Pär. Denne var då fil. kand och anställd som föreståndare för Fornbys folkhögskola i Dalarna, dit de nygifta flyttade. Där var Augusta verksam som lärarinna under åren 1883-1885. Trots den korta tiden mindes skaror av hängivna elever hennes undervisning och frimodighet.

"Det unga Sverige"

Som idealet lärde, delade de unga makarna alla intressen. Pär Tonning var en frisinnad, radikal och socialt medveten man. De var förlovade och nygifta under en viktig brytningstid i Sveriges politiska och kulturella historia. Många nya och radikala idéer framförda av representanter för "det unga Sverige" debatterades. Den unga och bildade medelklassen var ivrig att dela med sig av sina kunskaper och politiska medvetenhet till bredare lager. Sociala frågor kom i fokus.

Genom sin make fick Augusta kunskaper om världen som hon inte haft en aning om under sin skyddade uppväxttid. Hon blev feministiskt medveten och politiskt radikal. Hennes liv blev emellertid ingen dans på rosor. Den orädda maken skaffade sig snart mäktiga ovänner och redan 1885 sade han upp sin tjänst vid folkhögskolan och köpte egendomen Hästberg nära

Falun. Där var det meningen att makarna skulle driva en egen flickskoleverksamhet, men planerna gick snart om intet på grund av Pär Tonnings tilltagande sjuklighet.

Han kunde inte längre arbeta utan Augusta måste ensam sköta gården och lantbruket. Hon drog sig inte för någon typ av arbete. Hon plöjde åkarna och körde timmerlassen genom Falun utan att bry sig om vad som sades bakom skvallerspeglarna om hennes okvinnlighet.

Planterade rösträttskolonier

Efter att Augusta blivit änka år 1895, stannade hon kvar några år vid Hästberg men år 1898 flyttade hon till Blekinge. Där arrenderade hon gården Herstorp med trädgård och fyra kor och startade trädgårdshandel i stor skala. Hon både odlade, körde sina produkter till försäljning och stod på torget med häst och vagn.

Efter pensioneringen bosatte hon sig i Ronneby. Trots sitt arbetssamma liv ägnade hon tid och krafter åt kvinnosaken. August Tonning blev en av de mest entusiastiska och verksamaste anhängare av kvinnorösträttsens idé.

År 1902 bildades den första föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm. Snart uppkom sådana föreningar både här och där i det övriga landet. Så även i Ronneby. Augusta Tonning inledde ett energiskt arbete för kvinnorösträtten i Blekinge, där hon blev ordförande för Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtts länsförbund 1903.

Hon behandlade landskapet som sin trädgård. Hon genomreste det kors och tvärs och planterade rösträttskolonier till föreningen i Ronneby. Hon återvände till kolonierna och såg till att de levde och blomstrade. Trettio nya föreningar (bl.a. i Karlshamn, Trelleborg, Hörby, Kristianstad och Kalmar) blev resultatet av Augu-

sta Tonnings agitationsresor i Sverige och åtta rösträttsgrupper i Blekinge.

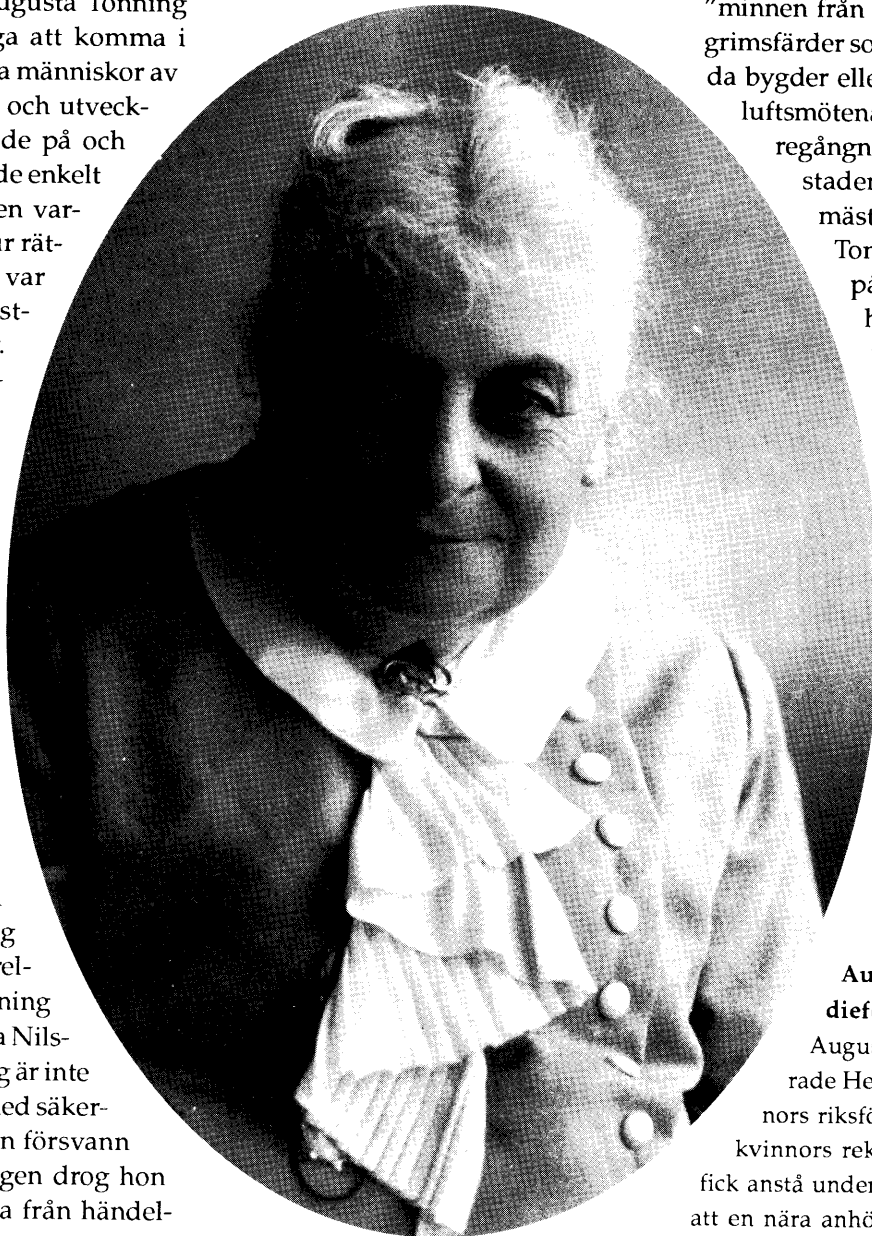
Alla känner till Kata Dalströms agitationsresor för socialismen. Och många vet att Ann Margret Holmgren agiterade för kvinnors rösträtt. Augusta Tonning gjorde en likvärdig insats med dessa kvinnor. På sin tid var hon lika känd som de. Augusta Tonning hade ovanlig förmåga att komma i kontakt med och vinna människor av olika åldrar, ställning och utveckling för det hon trodde på och arbetade för. Hon talade enkelt och utstrålade sin egen varma övertygelse om hur rättvist och viktigt det var för hela folket att rösträttssaken vann seger.

När *Frisinnade kvinnors förening* bildades år 1914 kom Augusta Tonning med som medlem och Ada Nilsson kallar henne i *Barrikaden valde oss* för "allas vår Augusta Tonning".

På en lista över kvinnor som var villiga att delta i valarbete hade Augusta Tonning satt upp lärarinnan Ebba Holgersson. Den sistnämnda kom att spela en viktig roll inom fogelstadrörelsen men Augusta Tonning nämns inte vidare i Ada Nilssons bok. Min forskning är inte så omfattande att jag med säkerhet kan säga varför hon försvann ur historien. Förmodligen drog hon sig med all rätt tillbaka från handelsernas centrum.

Sannolikt fanns hennes namn på någon valsedel till riksdagen eller kommunen före mitten av 1920-talet. Rösträttskvinnan Ellen Hagen har nämligen berättat att en bondkvinna som stod på torget och sålde grönsaker i en annan del av Blekinge hade sagt: "Jag röstar inte med någon annan lista än den som har fru Tonnings namn – hon kan arbetet och förstår oss." Detta visar att hon var känd och hade kvinnors förtroende.

Ellen Hagen har även berättat att rösträttspionjärerna hade för vana att samlas i Ronneby hos Augusta Tonning och då oftast i samband med hennes födelsedag den 14 augusti. Till "Ronnebymötena" kom talare och talarinnor från orten och länet, ja från hela Sverige och Norden.

Augusta Tonning kunde konsten att samla människor. När hon nu under vintrarna, då trädgårdsarbetet låg nere, reste runt för att besöka vänner var hon välkomnad och efterlängtd av ung och gammal. I många år kom hon vid samma tid till släkt och vänner i Uppsala. De dagar Augusta stannade i Uppsala samlades skaror av lyssnare omkring henne, inte minst studentskor, som till fullo uppskattade hennes friska, hu-

moristiska väsen och rycktes med av hennes entusiasm.

På sjuttiofemårsdagen 1932, knappt tre månader före hennes död, uppvaktades Augusta med en hälsning undertecknad av pionjärer som Gulli Petrini, Signe Bergman, Karolina Widerström och många andra som hade "minnen från Augusta Tonnings pilgrimsfärder som predikare i oomvända bygder eller från de berömda friluftsmötena i Ronneby – alltid föregångna av en viss oro för att stadens konservativa borgmästare skulle neka "änkan Tonning", som han alltid på papperet titulerade henne, tillåtelse att ordna dessa möten".

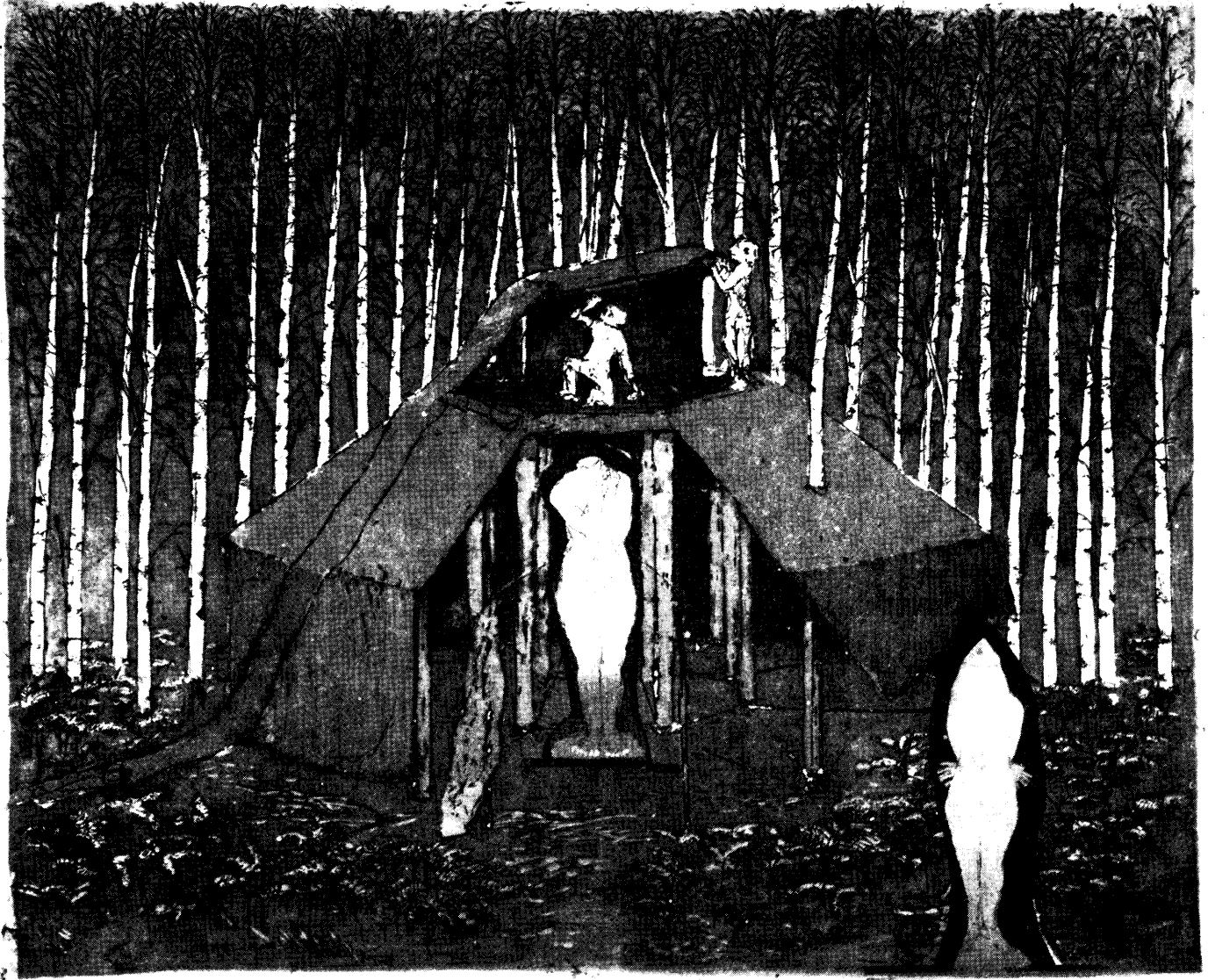
Augusta Tonning var en institution, ett centrum för kvinnornas rösträttsrörelse i södra Sverige. Genom stipendiefonden är hon alltså en institution. Låt oss minnas hennes strävsamma liv när vi delar ut och tar emot hennes pengar.

Hjördis Levin
Bild: Augusta Tonning.
KoB.KB.

Augusta Tonnings stipendiefond

Augusta Tonning testamenterade Hestra till Frisinnade kvinnors riksförbund att användas för kvinnors rekreation. Men arvskiftet fick anstå under många år på grund av att en nära anhörig till henne hade rätt att under sin återstående livstid bo i huset. När så tiden var inne att Augusta Tonnings sista vilja skulle förverkligas var huset i så dåligt skick att det fick rivas och tomten säljas. Det uppstod dessutom en tvist mellan Svenska Kvinnors Västerförbund (SKV) och Folkpartiets kvinnoförbund om vilken organisation som avsågs i testamentet. Efter förlikning 1983 delades pengarna lika mellan de båda kvinnoförbunden. SKV bildade då Augusta Tonnings vilohemsfond och delar sedan 1985 ut stipendier för rekreation.

Konstnärsporträttet

Björktält 1976-81

Outi Heiskanen

I det månbelysta vattnet med den mörka granskogen omkring ligger två figurer nakna på en flotte. De tycks "sola sig" i månskenet: två personer bugar sig mot björnberget, det vill säga berget som har formen av en björn. I granskogen har också en av granarna blivit en björn. Man ser den i silhuett tittande på stjärnorna. Tältet i björkskogen tycks rest av björkarna själva, som stötar det som tältpinnar.

Outi Heiskanen tecknar ofta till formatet små bilder. Det kan vara ett porträtt av en flicka, ett djur, ett par vid schackbordet med vildsvin hängande över deras axlar. De är tecknade eller etsade på tunna ris- eller silkespapper, så tunna att hon kan klistra dem lite varstans på väggarna när hon har en utställning – och de förstörs förstås om någon skulle försöka ta bort dem.

Ibland använder hon större papper och trycker de små plåtarna över varandra. Hon skapar på så sätt nya bilder, som drömbilder, där figurer, djur, kojor och byggnader framträder över varandra på ett lustfyllt sätt som stora bild-epos.

I hennes bildvärld är landskapen och figurerna besjälade. Hon har en poesi som hämtat inspiration av gamla finska sånger och tibetansk buddhism.

Innehållet i bilderna, tälten, schackbordet, husen och kojorna brukar finnas med på riktigt på hennes utställningar. När hon ställde ut på Göteborgs Konstmuseum 1990 hade hon ställt upp ett långt "tåg" i den 40 m långa salen. Hon kallade tåget för nattlinjen, ett ord som kunde förväxlas med nattlinnen. Tåget bestod av tält, baljor, ett piano, små stolar, en kalkstensskulptur och annat.

Först i tåget stod ett vargliknande djur som lyfte upp en vitklädd flicka framför sig. Skulpturen "Dröm" kunde man också finna som etsning på väggen. Tältet, som sedan följde, var täckt av fastklistrade bilder. I baljan med vatten flöt ett kort, en inplastad bild som spelkort. I bokhusen vid sidan låg eller stod också dessa spelkort.

När Outi Heiskanen har en utställning drar hon in med hela sin myllrande bildvärld. När hon senast deltog i den stora internationella utställningen i Helsingfors, Ars -95, hängde hon helt sonika upp sina tunna pappersbilder med klädnypor på klädstreck, så att de fladdrade i luftdraget.

Outi Heiskanen utbildades till grafiker i sitt hemland Finland. Hon har fått många priser runt om i världen för sina ypperliga etsningar.

Hon har mycket humor och ett helt okonventionellt, ja man kan säga anarkistiskt, förhållande till sina grafiska blad och till sin konst. På 60-talet uppträdde hon med gruppen "Record Singers" (de andra deltagarna var också grafiker) i olika "happenings". Hon ser själv ut som en av sina tecknade skogskvinnor med stort grått hår – som en skogens drottning. Hon kallar sig häxa och är igenkänd överallt.

Hon är idag en av Finlands mest framstående konstnärer.

Lena Boëthius

Ur bronsåldern i Internet

De traditionella kunskaperna tömdes i en häkkittel när kristna kungar tog över från de hedniska. Den åtråvärda Freja kompensterades med Maria, som ofta avbildades med en gosselik kropp. Vid ett besök på en utställning om vikingar blev vår reporter P. Bergmark inspirerad att beskriva Fru Freja – den tidens främsta kvinnliga gud.

Vanerna var de gudar som vårdade fred och fruktbarhet. Freja var bland dem den främsta av de kvinnliga gudarna – Frun – motsvarigheten till Herren. Freja ägde i himlen borgen Folkvang och i havet salen Sessrumner, stor och fager. Hon anropades av havande, av kvinnor i födslovända och bistod i kärleksfrågor. Till henne kom kvinnor efter döden och även en del män som dött i strid.

Runt Freja fanns en grupp på åtta gudinnor. En var Eir, läkedomens högste. Förknippade med *Vanernas* gudinnor står från bronsåldern idén om *Moder Jord* eller *Jordemodern* som ger skydd åt oss alla.

Freja färdades i en speciell vagn som drogs av katter. Ibland använde hon en *falkhamn* dvs en falkdräkt att flyga med, men kunde också förvandla sig till en falk när hon behövde färdas i långa sträckor.

Hildisvín var hennes sugga. Svinet hade en skyddsfunktion och avbildades på vapen och hjälmar. Svinen var också hennes offer – man kan ha ätit jultskinka även då!

Freja grät röda guldtårar när maken Od övergav henne. Den muntliga traditionens hovskalder excellerade i omskrivningar för kända fenomen och kärt var att kalla guld för *Frejas* tårar eller *Ods bäddvänninnas* ögons regn.

Ingav respekt

Freja ägde en Brisingamen. Det var troligen ett halssmycke. För att få Brisingamen var hon tvungen att sova en natt hos var och en av de fyra dvärgar

gar som smidde den. Halssmycken hörde redan i gammal tid samman med Modergudinnan. Figurer med halsring från Danmarks bronsålder anses föreställa en fruktbarhetsgudinna. Halsringen kan vara symbol för livets början, öppningen från modern ut i livet.

Freja var den gudinna som jättar och andra krävde av gudarna som högsta betalning. En gång när Freja krävdes i utbyte blev hon så ursinnig att hon sprängde sitt smycke Brisingamen. Då fick Tor klä sig till brud och fara med list i hennes ställe.

Man hade respekt för henne. Hövdingen Hjalte Skeggason blev förvisad från Island för att han hånade henne. Freja dyrkades även efter vikingatiden.

Freja hade binamn som Gefn – den givande, besläktat med det på Själland, Lärje Kungadöme, förekommande Gefijon. Mardol "den över havet glänsande" syftar på Venusstjärnan och Syr, suggan var andra namn. En mängd orter är uppkallade efter Freja, speciellt i södra Sverige, Mälardalen och sydvästra Norge, Oslo och Trøndelag. Freja hade ytterligare andra namn och som Horn (Härne, Hörne) har hon gett namn åt östsvenska orter.

Ynglingatidens kungar var ättlingar till hennes tvillingbror Frej och rituellt makar åt Freja.

Livsfrukt var nödvändigt

Fruktbarhetskulter bär gemensamma och tydliga drag som är lätta att känna igen. De nordiska myter som kretsar kring *vanerna* stämmer väl överens med dessa. *Vanernas* gåva till människorna var inte materiell men ändå högst väsentlig för mänskligheten. Utan den var lycka och seger och vis styrelse värdelösa för om skördarna slog fel, barn dog eller om kvinnans sköte inte bar livsfrukt var samhället dömt och utan hopp.

De hedniska samhällena betalade sin tribut till fruktbarhetens makter och livets gåva var desto mer väsentlig här uppe i de kalla vintrars och långa nätternas land. Människorna bad till gudarna om två slags skördar, den på åkern och den ur havet. Sambandet vatten och fruktbarhet går utöver beroendet av hav och floder för livsmedelstillgången. Vattnet i sig betraktades som källa till inspiration och visdom, ja som livet självt. Källorna var därför viktiga platser.

Profetisk kraft hos kvinnorna

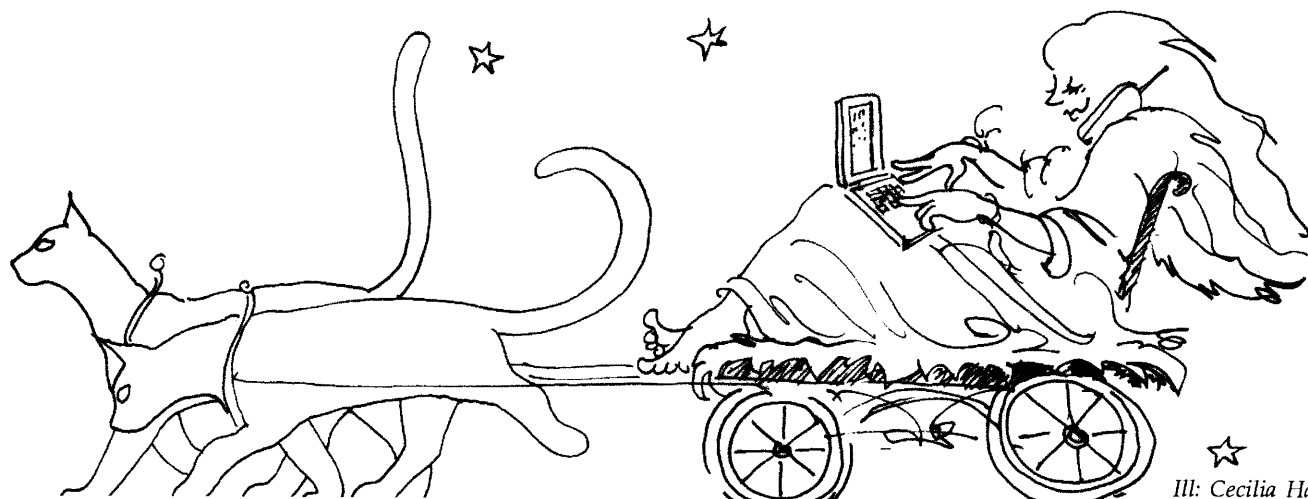
Sejd- eller spåkvinnorna bildade en länk mellan människor och gudar och kom in i hemmen i gestalt av *Mödrarna* (Givarna) för att förmedla gudinnan Frejas välsignelse.

Det var inte *Vanernas* sak, tyckte de, att skilja mellan gott och ont, visa rättsideal eller lära lojalitet åt människorna. Uppgiften var att ge människorna kraft att skapa nytt liv, få åkarna att bära frukt, djuren att föröka sig och att få barnaskarorna att växa i hemmen.

Människorna gavs också goda råd genom att guden talade till dem genom en människa. Tron på gudarnas makt och ödets makt balanserade varandra. Ödestron var stark men blev inte fatalism, äreidealet krävde mod och tapperhet i de mest hopplösa situationer.

Frejas kunskap i att sejda var central. Den profetiska kunskapen var tidigt etablerad. I *Historiae* berättar Tacitus redan ca 700 år före vikingatidens början, om den unga spåkvinnan Veleda som från ett torn ger svar på frågor. Han nämner också att germanerna ansåg kvinnorna vara utrustade med profetisk kraft.

Völvor kunde förutsäga framtiden. Husfruarna brukade bjuda in dem till sina hem, visa stor gästfrihet och ge dem gåvor vid deras avfärd. *Mödrarna*, grupper av *Völvor*, vandrade över

Ill: Cecilia Häggström

landet och anlitas på gårdar och vid gästbud för att ge svar på frågor. Völvan kunde även hålla sejd för att ett sund skulle fyllas av fisk och bidrog därmed aktivt till att ge landet välstånd. Sejden kunde genom sierskans makt också representera mörka sidor som när en sveakung blev trampad till döds av en sejdkvinna i hästskepnad. En annan sådan händelse togs upp i ett rättsfall.

Völvan var visionär

Sejder kunde vara enklare tillställningar i hemmen eller stora fester. Under sejd tog ledaren, *völvan*, plats i en uppbyggd plattform eller i ett högt säte. Hon kunde t ex bära en dräkt av djurhudar med stövlar av kalvskinn och handskar av kattsinn med pälsidan inåt.

Völvan uppträder som förmedlare mellan människor och gudar. Det var praktfulla och upphetsande skådespel när gudomligheten avslöjade sin kraft för människorna. *Völvan* kunde understödjas av körsång och musik och hon dansade till extas. I den trance som följde fick völvan insikt och upplysning om för människorna viktiga frågor. Hon kunde också följa en sjuks själ ner i dödsriket för att där besegra fientliga andar och föra själen tillbaka. Därefter kunde hon ge upplysning och de frågor som ställdes var vanligen om den kommande årstiden och om årsväxten eller om framtida öden för unga män och kvinnor bland åhörarna. *Völvan* var också visionär.

Många paralleller finns mellan *völvor* och senare tiders schamaner som

är en högt uppövad klass av män och kvinnor som kan spå.

Fester och orgier

De båda solstånden Midsommar och Jul var även på den tiden viktiga högtider under året. Julen kallades också *Mödrarnas natt*. Vid bröllopsfester ingick vigsel där släkter knöts till varandra i allianser. Sexuellt umgänge även utanför äktenskapet var tillåtet men släktbanden betonades.

Det krävdes starka ceremonier för att komma i kontakt med de livgivande gudomligheterna. Orgier har alltid hört ihop med fruktbarkulturer. En orgies tillkomst kan liknas vid den första gröna grodden på åkern, ett nytt liv börjar och orgien har fyllt människorna med kraft och energi för detta liv. Genom att människorna medvetet skapar det kaos som förekom skapelsen görs det möjligt för denna skapelse att återupprepas. Vår fester hölls på så sätt i det fria långt in på medeltiden.

Död åt härvan av kvinnokonster

Vanerna bemötte andra folk med fredliga medel. Med *asarna* byttes gisslan och giftermål förekom mellan gudar och jättar. Giftermål överbryggade motsättningar mellan folkslagen. Taktiken fungerade dock inte med de kristna. Kristna kungar tog för den goda sakens skull över hedniska småkungars fastigheter och arealer. Antingen flydde man eller så stannade man och accepterade den nya ordningen. Frågan för den nya ordningens män var hur man skulle komma

till rätta med den härva av kvinnokonster som den gamla tron skapat.

Man gjorde det genom att demonisera de gamla gudarna. Den traditionella kunskapen tömdes i en häxkitel. Oden blev djävulen och Eir en trollpacka. Stenkyrkor byggdes över vattenkällorna, runor förbjöds och man spottar fortfarande efter katter. Lärda män talade latin som ingen begrep och de bilder som manades fram för människorna var från exotiska landskap där ingen av dem plöjt. Tillbedjan av den åtråvärda Freja kompengesades av en Maria ofta avbildad i kyrkorna med gosselik kropp. Man valde frivilligt eller med tvång, gård för gård att anta den nya ordningen. Enligt kristna författare var det en "gudomlig ordning" med mannen överordnad kvinnan.

Freja lever

En spådom ger en utvecklingslinje och ökar i sig själv sannolikheten för att den blir sann. Med goda utvecklingslinjer kan världen styras rätt. Varje nyår uttalar Völvan sin spådom på Island. Detta refereras i radio, TV och i pressen. Nyheterna förs via tidningars och vågmedias hemsidor ut i Internet. I årets sejd ingick en spådom för Sverige att Pieter Wallenberg kommer att lämna över styrelsen av sitt imperium. I radions program ett sänds från och med nyår programmet Freja och som håller sig med egen völva. Det går så en rät linje till oss från bronsets och hållristningarnas tid 3000 år tillbaka.

P. Bergmark

Vet hut!

– en pigas berättelse

–Detta är sista gången du gör så här, förstår du, nästa gång åker du ut! Han spände ögonen i mig. Vad var det jag hade gjort? Jo, jag hade ansökt om arbets-tillstånd.

Men som ogift kvinnlig invand-rare i Sverige kunde jag inte få ett sådant tillstånd om jag inte avtjänat mina två år som hembi-träde. Sådana var reglerna på 50-talet.

Det visste jag om, men jag visste också hur långsamt byråkratihjulen malde. Jag ansökte alltså gång på gång, fick avslag och sökte direkt igen. I två år höll jag på så, tills deras tålmod var slut. Under tiden fick jag alla möjliga jobb genom att jag kunde påvisa att jag sökt arbetstillstånd och säkert snart skulle få det.

Mina tårar kunde inte beveka myndighetspersonen och jag fick bita i det sura äpplet och tinga pigplats. Sådana fanns det gott om. Men jag drömde ju om en helt annan framtid. Jag ville bli något stort, åtminstone lärare... Jag minns hur kränkt jag kände mig, utpekad som en som "inte kan något annat".

Det var nog inte arbetet i sig, men tvånget. Min vilja, mina önskningar, mina eventuella kunskaper, ingenting gällde utom regeln att utlänningar skulle ta de jobb som svenskarna inte ville ha. Precis så kändes det. Och så var det nog också.

Folk och folk

Kom jag in i det svenska samhället då? Lärde jag mig något? Framför allt lärde jag mig att det var skillnad på folk och folk. När middagen var upp-äten, ofta av ganska enkelt slag som jag ombetts att laga och också fick äta med "herrsskapet" vid samma bord, ja efter att jag gått till mitt rum, då kom läckerheterna fram...

Mina egna initiativ att överföra något från mitt hemland som att baka vaniljgiffar med mycket vaniljsocker på till jul avfärdades med att man i Sverige inte tyckte om så söta kakor och min julsmäckning av rummen med grankvistar ovanför tavlorna fick samma snöpliga bemötande. Inte svenskt...

Så småningom blev jag tystare. Betydde det att jag assimilerades? Blev mera svensk? Kanske. Samtidigt som min självkänsla fick en svår knäck. Min glada tillförsikt till min egen person och förmåga tynade bort. Innan

Erni, ännu med glad tillförsikt, på 50-talet.

hade jag jobbat med att sätta ihop strykjärn, varit servitris på konditori och hotell, ja till och med undervisat i tyska, allt på eget initiativ. Nu skulle jag veta hut.

Fråga mig

Sett i backspegeln var det ju inte så farligt. Den tiden gick över, jag kom igen, studerade som jag önskade, fick jobb som jag ville ha... Det var de goda åren i Sverige då folkhemmet byggdes och även invandrare hade sin

plats, ja rent av fyllde en viktig funktion och ansågs vara en tillgång. Men taggen satt där och sticker till varje gång jag hör om den diskriminerande behandling flyktingar och invandrare utsätts för.

Nu är det arbetslöshetstider, klimatet har hårdnat, syndabockar söks, utlänningar ska veta hut. Snatta en kola och du åker ut. I Sverige är ju myndigheterna rena som helgon... Jag vill ropa till dem, gör inte så, behandla inte folk så, agera inte så kortsiktigt, fråga mig!

Med sorg och ilska ser jag hur de gamla idéerna tas fram igen, putsas upp och kallas något annat. Björn Rosengren, ordförande i invandrapolitiska kommittén, klär det i ord som positiv särbehandling och inkörsport till eget företagande i städbranschen. Alla arbetslösa invandrare ska kunna bli städentreprenörer! En stilla undran: ska den svarta städmarknaden därigenom bli vit?

Höj rösterna

Jag tror inte att man kommer åt den tilltagande främlingsfientligheten och arbetslösheten med dessa förslag och metoder. Dels ilsknar vissa svenskar till ännu mer om de misstänker att utlänningar får några fördelar, dels vill dessa i de flesta fall faktiskt bedömas efter sina kunskaper och färdigheter. Knuten ligger enligt mitt förmenande hos de berömda "signalerna" som kommer från etablissemang- et. Om invandrare sågs som en tillgång förr så omtalas de nu enbart som ett problem och en stor belastning för den svenska statskassan.

Jämlikhet är ett honnörsord i Sverige. Stolta hänvisar vi till det stora antalet kvinnor i Sveriges riksdag. Men jämlikheten måste praktiseras över hela fältet för att kunna betraktas som en merit.

En gång fanns Olof Palme och ryk-

En annorlunda dag

Det var märkligt tyst i korridorerna på fastighetskontoret en dag i december. Mer än hälften av alla kontorsrum var tomma. Männerna hade för en dag lämnats helt åt sitt öde – kvinnorna diskuterade maktstrukturer och framtidsjobb flera mil därifrån.

Min arbetsplats är nog en ganska vanlig kommunal förvaltning. Vanlig i alla fall om man ser ytligt på maktstrukturen. På ledningsnivå finns en fastighetsdirektör, en ledningsstab och sex avdelningschefer – nio män!

Men inte desto mindre (eller kanske just därför) satsas det på jämställdhet. Laglydigt via jämställdhetsplanen. Traditionellt via en jämställdhetsgrupp som är partsammansatt. Förmodligen skulle man till och med

tet spreds i världen att Sverige och svenskarna var ett solidariskt land och ett folk som tog ställning mot orättvisorna. Och det gjorde vi! Var finner vi sådana ledare idag? En läpparnas bekännelse kommer ibland och genomskådas direkt.

Några fler avvisingar av flyktingar som den i Åsele nyligen och Sverige kommer att bli favoritland för Europaunionens fascister och nazister. De har redan börjat hålla sina stormöten här, hitkörd i busslaster. För Sverige anses av dem ha rätt myndighetsklimat för deras sort. Att stora delar av folket fortfarande tycker tvärtom betyder ju idag inget för den faktiska politiken.

Det är hög tid att vi, tidiga invandrare, höjer våra röster, berättar om våra erfarenheter och propsar på att bli hörda.

Vi måste varna Sverige och dess regering: –Vet hut, vet sjufalt hut!

Erni Friholt

kunna påvisa att vi gör något mer än vad plikten påbjuder.

Vi har till exempel ett kvinnligt nätverk. Det var inom detta nätverk som idén föddes – "tänk om vi kunde rymma en dag och lämna gubbarna helt ensamma!" Vi putsade lite på tanken och tog reda på vad det skulle kosta att anordna en kvinnodag. Och se – vi fick godkänt! Då startade en hektisk aktivitet. Vi diskuterade och grunade fram och tillbaka. När? Var? Hur? Vad? Vilka?

Bitarna föll på plats allt eftersom. Vi kallade vår dag en vanlig, om än ovanlig arbetsdag. Vi ville få det att framstå som ett attraktivt erbjudande till alla kvinnor, men vi var samtidigt beredda på att vara tillräckligt militanta för att inte släppa in en enda kvinna på kontoret den här dagen. Vi ville skapa en gemensam kunskapsbas. Sen skulle vi diskutera hur vi vill ha det i framtiden och hur kommer vi dit? Det skulle på en gång bli en seriös och rolig dag.

Vi diskuterade mycket i nätverket vilket engagemang vi kunde förvänta oss bland övriga kvinnor på kontoret. Vi slog fast direkt att det nog är lite si och så med intresset kring jämställdhetsfrågor. Vi poängterade att vi absolut inte kan betrakta oss som ett kollektiv – vi är olika. Vi är bra på olika saker. Vi vill olika saker. Vi vill olika mycket.

120 kvinnor åkte från kontoret i centrala Göteborg till ICA-gården i Billdal. Vår första föreläsare talade om maktstrukturer, om hur vi uppfostras till flickor/kvinnor mm som en bas till det fortsatta resonemanget om vilka förutsättningar vi ser framöver.

Det var verkligen intressant att höra att kunskapssamhället ger kvinnor en rejäl chans. Här kommer vår förmåga att kommunicera, att jobba med helheten mm verkligen till sin rätt. Det finns också en baksida av medaljen. Den innebär att typiska kvinno-

jobb försvinner. De arbeten i pyramidernas bas som innebar utskrift, telefonpassning, service mm försvinner. Har redan försvunnit i mycket stor utsträckning. Men om vi stöttar varandra och hjälps åt så finns här också stora chanser! Vägen ligger öppen för oss på ett helt nytt sätt. Det är inte ett vägval som innebär antingen eller utan både och – både familj och karriär. Vi kan jobba både med service och med utveckling. Kanske vågar vi hoppas på både utveckling och höjd lön!

Eftersom vi hittills endast i undantagsfall nått framstående positioner i näringslivets toppskikt, behöver vi inte sörja att hierarkierna får allt mindre betydelse. Vår chans heter projektarbete. Vi tycker ju om att vara med andra, att ta kontakt, lyssna, söka/lämna information. Ska vi äntligen få betalt för vår förmåga att se helheten?!

Kom igen tjejer! Låt oss lära av männens förmåga på arbetet (och ibland även i hemmet!) att koncentrera sig på en sak i taget. Vi låter oss alltför fogligt avbrytas och starta ett nytt arbete, medan vi egentligen är upptagna av något annat. Vi måste lära oss att freda vår tid och att säga nej (men återkom gärna senare...). Det blir självfallet en tuff match med vår uppfostran som säger oss att det som är viktigast för den goda kvinnan är att tillfredsställa andra.

Jag hör invändningar från mina kolleger. "Måste man hata män?" "Jag tycker i alla fall inte att det är något fel i att passa upp." "Jag har faktiskt inga ambitioner att utvecklas – jag trivs precis så här."

Ändå känns det inte som om vi är tillbaka riktigt där vi började. Vi har verkligen fått chansen att stanna upp för ett kort ögonblick och sett att det finns en väg...

Karin Holmgren

Att avsluta en period i livet ... och börja en ny

–Oh! sa alla och lyste förtjust upp när jag berättade att familjen skulle flytta till Skottland. Så trevligt det låter!

Förmodligen såg de – precis som jag gjorde – semesterlandet Skottland framför sig: ljungklädda, böljande kullar, gamla slott, kiltar, säckpipor, whisky, får, varma ylleplagg.

Och förvisso böljade kullarna här när vi kom flyttandes i slutet av juli, mitt i den rekordartade värmebölja som även låg över detta land. Vi fick en sällsynt ljuv smekmånad med vårt nya land och besökte många slott, beundrade (åtminstone jag) kiltklädda män som inte alls är en ovanlig syn, lyssnade till säckpipsmusik, provsmakade olika whiskysorter, räknade får i hagar som var vitprickiga av dem och svettades bara vi tittade på de ylleplagg som är till salu under turisthögssäsongen även om termometern visar på 30°.

Men så började livets allvar, med skola och arbete, och detta visade sig förstås vara så snarlikt livets allvar hemma att det nästan var skrattretande.

Att flytta inom EU är lätt numera och kräver, åtminstone då det gäller Storbritannien, ingen större pappersexercis än att man ska kunna visa upp en packlista över flyttlasset.

Men när man väl kommit hit ska man återknyta alla de byråkratiska band man klippt i Sverige: anmäla fastighetsinnehav, skaffa National Insurance-nummer (försäkringsskassan), anmäla sig på Inland Revenue (skatteverket), registrera sig hos en läkare, anmäla barnen till skolor, skaffa telefon, el, gas, lånekort, byta körkort...

För att ge mig ett lånekort krävde de på biblioteket någon form av identifikation.

–Går det bra med pass eller körkort? undrade jag, övertygad om att svaret skulle bli ja. Ack nej!

–Tyvärr, men om ni har ett brev adresserat till er, med er nya gatuadress på?

Jo, det hade man ju, men inte med sig, så det var bara att återkomma en annan gång.

Skoluniform var något jag undrat mycket över och barnet fasat för. Jag hade målat upp en bild framför mig med

byxor med pressveck, skjortor med stela kragar, skolslips och strikt blazer. Men då vi träffade rektorn för sonens skola, en man med grånad hårman och starkt sinne för det dramatiska, visade det sig att man inte tog så allvarligt på saken.

–Vi ser gärna att de bär uniform och joggingskor är förbjudna - vi hade barn som kom i jympaskor för flera hundratal kronor, så det har vi satt stopp för.

–Slips? undrade jag.

–Näh, det kan han låna en om han behöver den.

Blazern var utbytt mot en collegetröja med skolemblem på.

Praktiskt är det på morgnarna – aldrig behöver son eller mamma bekymra sig om vilka kläder som ska på.

Som invandrare har sonen rätt till särskild språkundervisning. Två förmiddagar i veckan kördes han i taxi in till centrum och fick lära sig vad ögon, näsa och mun heter. Detta blev i längden långtråkigt för sonen som fyllt tio, redan läst ett år engelska i Sverige och under många år sett engelska och amerikanska serier och filmer på TV.

–Har ni inget svårare? frågade han då han för andra gången fått kombinera olika ansiktsdrag på datorn. Det hade de inte och han slutade med specialundervisningen – till stor lättnad, eftersom han tyckte han lärde sig mer i den riktiga skolan.

För mig kom den nya tillvaron som "hemmafru" som en chock, trots att jag förberett mig med hemuppgifter som översättning och olika skrivprojekt. Den dag jag stod i köket och packade upp alla de saker jag omsorgsfullt packat ner i mitt kök i Sverige drabbades jag plötsligt av insikten att vi definitivt avslutat en period av vårt liv som aldrig skulle återkomma. Sådant inträffar visserligen titt som tätt även hemma, men aldrig har jag varit så intensivt medveten om hur livet, genom beslut vi fattar, för alltid ändrar riktning, och att tidens ström gör det omöjligt att gå tillbaka.

Och livets allvar är livets allvar, antingen man bor i Sverige eller Skottland. Man ska bo, försörja sig, försäkra sig, äta, klä sig, älska – och hitta en mening med tillvaron som gör allt det där värt besväret.

Annika Darland

Ill: Cecilia Häggström

Franska kvinnor i färgstark demonstration

Den 25 november i fjol blev en historisk dag för kvinnokampen i Frankrike. Då demonstrerade 40.000 kvinnor på gatorna i Paris och många tusen i provinsen för att försvara kvinnornas rättigheter. 144 kvinnoorganisationer, fackföreningar och politiska partier enades kring den uppseendeväckande manifestationen.

Den breda uppslutningen kring demonstrationen visar att fransyskorna är fast beslutna att slå tillbaka de reaktionära krafterna i landet och inte frivilligt vill ge avkall på fri abort, barnbidrag och rätt till arbete.

Några röster från demonstrationen: Audrey, 19 år, och Sophie, 21, student:

"Vi är här först och främst för att försvara den fria aborten och de abortklinikerna som attackeras av kristna terrorister. Vi har ärvt feminismen, vi har hittills inte behövt kämpa för våra rättigheter. Men vi kom också på

grund av allt det som är outhärdligt, rasismen, intoleransen, de algeriska kvinnornas situation. Feminism idag, det är jämlikhet, respekt och tolerans."

Sylvie, 20 år, student:

"Detta är fantastiskt. Jag kom hit ensam. Jag har sett mig omkring, har lagt märke till hur folk reagerar. Stämningen är hög, mobiliseringen är bred. Man driver inte ostraffat en antisocial politik som slår så hårt mot kvinnorna! Detta är toppen, bättre än jag hade hoppats."

Catherine, 38 år, kamrer:

"När jag var 18 år hörde jag kvinnor på 35 säga: 'Nu har vi uppnått rätten till arbete, rätten att använda preventivmedel, jämlikhet...' Men idag är den fria aborten hotad, samtidigt som det saknas medel till sexualrådgivning. Det behövs mycket mer preventivupplysning bland ungdomen.

Jag är upprörd över förslaget om lön till hemmafruar och över misstan-

karna mot kvinnor som arbetar. Jag har en flicka på tre år. När man har barn, är man inte längre trovärdig i arbetsgivarens ögon. Livet är inte bara att vara mamma eller maka. Det är bara en liten del av mig. Feminism, det är att kräva tillbaka allt det som man inte skulle behöva kräva, det som borde vara självklara rättigheter."

Francoise, 58 år, affärsbiträde:

"Jag gjorde abort innan lagen gick igenom. Det var en svår procedur, ett sätt att bestraffa kvinnor som gjorde abort. Läkaren sa 'Det gick inte så bra, ni förblöder, ni måste ögonblickligen till sjukhuset'. Jag fick panik, för jag måste vara i affären nästa dag.

Jag har två vuxna döttrar. Den fria aborten är en fantastisk vinst för kvinnorna. Alla kvinnor borde kämpa för att behålla den".

Ur Clara Magasin,
översättning Aase Bang

Föreningen Kvinnokultur

Föreningen Kvinnokultur (FK) har drygt tjugo år på nacken. Målsättningen är formulerad i god 70-talsanda, fortfarande lika användbar. FK verkar på:

- antiimperialistisk, antipatriarkal, antikommersiell grund,
- för att definiera vår kvinnokultur i Sverige och kämpa för sanna kvinno-bilder
- för att knyta an till de värdefulla inslagen i kvinnokulturen förr och nu.

Föreningen äger en stipendiefond *Kvinnokulturs solidariska stödfond*. Under de tjugo år som fonden existerat har ca 200.000 kronor delats ut till mer än 100 olika projekt inom olika kulturområden.

I år finns 15.000 kronor att dela ut till stipendier, summan kan fördelas på flera personer.

ANSÖKAN TILL FONDEN SKA VARA POSTSTÄMPLAD SENAST 15 MARS 1966!

Ansökan ska innehålla namn, adress, och personnummer. Presentation av projektets syfte, innehåll, omfattning, budget, tidsplan och eventuellt tidigare sökta finansieringsvägar.

Grundplåten till fonden kommer från royaltyer från kvinnoskivorna *Sånger om kvinnor och män*, *Jösses flickor*, *Tjejclown*, *Röda bönor*, *Sång och musik från kvinnokulturfestivalen samt Fabrikflickorna*.

Intäkterna från *Kvinnokulturfestivalen* i Gamla Riksdagshuset 1977 ökade fonden ytterligare.

Ett urval av kvinnoskivorna finns på samlings-CD:n *ÅÅÅ Tjejer*.

Föreningen Kvinnokultur är idag vilande, sover en lättväckt törnsrosasömn, eftersom dess medlemmar, "de forna flickorna" nu aktivt för kvinnokulturkampen på huvudsakligen annat sätt. Men enskilda medlemmar kan närhelst ta initiativ till seminarier, möten eller andra aktiviteter.

Ansökan om stipendium eller om medlemskap ställs till:

Föreningen Kvinnokultur, c/o Anika Nordin, Mårdstigen 5, 171 71 Solna.

Hur många kvinnor i nyhetsmedia?

Den 18 januari 1995 studerade och registrerade "mediaväktare" i hela världen hur många kvinnor som förekom i nyheterna denna dag, i vilken roll samt vem som intervjuade dem.

Syftet var att spegla kvinnan i nyhetsmedia och att utarbeta ett instrument för att mäta detta så att man kan göra om samma undersökning senare och då se förändringarna över tiden samt naturligtvis att uppmärksamma de faktiska förhållandena.

Bli synliga i media

Initiativet till undersökningen togs i februari 1994 på *Women Empowering Communication Conference* i Bangkok. *Media Watch* i Canada åtog sig att organisera arbetet.

Media Watch är en frivillig feministisk organisation som arbetar för att kvinnor ska bli synliga i media och inte framställas som stereotyper utan realistiskt porträtterade och jämlikt representerade eftersom detta är nödvändigt för att uppnå jämställdhet i hela samhället och förhindra våld mot kvinnor. Media Watch har ett väl utbyggt nätverk i Sana och försöker på olika sätt påverka.

Ingen från Sverige

Slutrapporten presenterades på NGO-Forum i Kina i september.

1.500 nyhetsartiklar eller inslag från 71 länder kodades, i huvudsak var det huvudnyheter på radio, TV och landets största dagstidningar. Tyvärr lyckades man inte få tag på någon frivillig från Sverige som ville arbeta med projektet, men Finland och Island från Norden deltog och nästan alla andra länder i Europa, så vår del av världen var väl representerad. Ett uppenbart problem med undersök-

ningen är att man har väldigt lite med data från Kina i relation till den stora befolkningen. Man väjde samma nyhetsinslag med befolkningsantal i redovisningen.

Resultatet då?

Nyheter presenteras ganska ofta av kvinnor (43%) men handlar sällan om kvinnor (17%). Men tar man bort Indien så blir siffrorna 36% respektive 19%. Indien är det enda landet i undersökningen som har en mycket övervägande del kvinnliga journalister, 71%, men det lägsta antalet intervjuade kvinnor bara 10%. Överhuvud taget har södra Asien relativt många kvinnliga journalister och då främst inom radio och TV. Tidningar har i hela världen färre kvinnliga journalister än TV som har flest. Det är mest i lokalnyheterna som kvinnorna återfinns både som intervjuare och intervjuobjekt.

När det gäller "kvinnofrågor" så tas de sällan upp i media. Dit räknar man kvinnorollen, löner, arbetsförhållanden, hälsa utbildning, födelsekontroll mm. Undantag är våld mot kvinnor som i USA togs upp i 10% av alla reportage, men "fallet" med O.J. Simpson har säkert bidragit till detta. Kvinnors hälsa dominerade annars kvinnofrågorna i media i USA medan kvinnors förändrade roller och utbildning tog lika stor plats i media i Afrika. I Mellanöstern var det kvinnors roll i media, kvinnors förändrade roller och kvinnors löner och arbetsförhållanden som oftast togs upp.

Kvinnor som offer

29% av alla intervjuade kvinnor är offer eller handlar om kvinnor som offer. Medan bara 10% av de intervjuade männen är offer. Detta beror inte på att man fokuserar på kvinnor som offer utan på att kvinnor förekommer i så få sammanhang över huvudtaget.

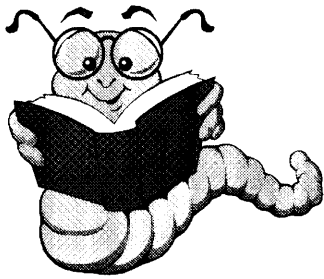
Faktum är att av alla "offer" så var bara 38% kvinnor.

Men det kanske finns hopp. När det gäller journalister under 35 år så finns det ungefär lika många kvinnor som män på tidningarna och i TV. Men över 35 år är det många gånger fler män. Samma sak gäller för de som intervjuas. Lika många upp till 35 år, men mellan 35-49 år tre gånger så många män som kvinnor. Mellan 50-64 år 14 gånger så många. Och till stor del beror det på att de som intervjuas över 35 år ofta är människor med politisk eller ekonomisk makt – och det har inte kvinnor – ännu!

I FN:s handlingsplan som antogs vid kvinnokonferensen finns ett kapitel som handlar om Kvinnor och media, man har beslutat sig för att bl.a. arbeta för att kvinnor ska få fler beslutsfattande positioner i media – för det är viktigt.

Gunnel Atlestam

Tidskrift:

Astra Nova

Utgivareföreningen för tidskriften Astra Nova

Astra Nova är en finlandssvensk kvinnotidskrift av gammal god årgång, hon har närmare bestämt 77 år på nacken!

Astra Nova är en klart lysande stjärna. Trots att den penninglösa redaktionen just har måst permittera sin redaktör. Tidskriften skall ändå fortsätta, lovar redaktionsgänget. De beskriver sig själva som en samling sanslöst slitande dårar, som gör allt för sin läsekrets.

Detta märks verkligen i t.ex. nr 5-6 1995, som jag nyss avnjutit. Det bjuder på 60 sidor pigg, spännande och exotisk läsning.

Här finns intervjuer med kvinnor, nära och fjärran, unga och gamla. Tex. med Oxina Feodorova, kulturkämpe i Jakutien, borta i Sibirien, 8.000 km öster om Finland. Clara Puranen berättar om hur hon vågat finna clownen inom sig, i en clownkurs. Krutgumman Elin von Kraemer, som jobbat fyrtio år med Astra, säger att ålderdomen är en frihets- och nöjestid. Hon fyller snart nittio!

Elever i Sursik skola, årskurs nio, skriver om sina liv, en creative writing-kurs med Birgitta Boucht.

I Astra finns också bokpresentationer, krönika om kärleksfilmer, insändare, rapporter från Peking och Los Angeles, liksom annonser om Jeppos potatis och Närpes grönsaker!

Mystiska ord som tassig och kamosnatt får sin förklaring i texten.

Ja, Astra handlar om kvinnors erfarenheter och liv på de mest olika vägar. Och samtidigt finns det mycket gemensamt: barn, kärlek, yrkesliv, skapande och vänskap.

En prenumeration på Astra Nova kostar 170 finska mark för sex nummer. Vill man inte prenumerera själv kan man ju föreslå sitt närmaste bibliotek att göra det – för det är en verkligt läsvärd kvinnotidskrift.

Kerstin Sandgren

**Mona Skagerfors,
Damer
Rebeller outsiders och tidens
yta
Carlssons bokförlag 1994**

Mona Skagerfors är journalist och tecknare med mode som specialitet. 1992 gav hon ut *Herrar och den intressanta ytan*, till vilken den här är en slags tvillingbok.

Damer kan ses både som kvinnohistoria och modehistoria, dessa hör ihop, det ena följer med det andra.

Boken ger en presentation av kvinnor "rebeller och outsiders" från 1800 till idag.

Under 1800-talet var det främst kvinnosakskvinnorna som betraktades som rebeller, idag är det oftare mode- och kändisvärldens stjärnor som räknas dit.

Av de omskrivna kvinnorna (och enstaka män) kan nämnas Wendela Hebbe, Coco Chanel, Karen Blixen, Alexandra Kollontay – en härlig blandning!

Damer inbjuder till att först stilla nyfikenheten genom att titta på alla bilder, svartvita foton och författarens stilsäkra teckningar. Boken har 244 sidor med 140 fotografier, flera intressanta bilder på ärbara och galanta 1850-tals damer.

Författarens personliga kommentarer är uppiggande läsning: "vi har antagligen fått de kläder vi är värda", "velouren var fördjävligt hemsk".

Damer är en lättsam och lättläst bok, lämplig som introduktion till de senaste 200 årens klädmode och dess anknytning till kvinnosaksdebatten.

Margareta Backer

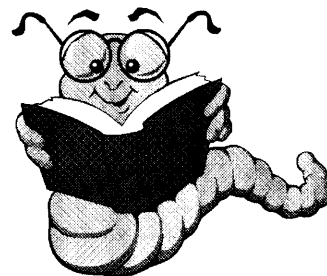
**Under hösten har några av Vi
Mänskors medarbetare läst
böcker utgivna av En bok för
alla. Vi vill gärna uppmärksamma
förlaget på grund av
dess strävan att göra god litteratur
tillgänglig för så många som
möjligt tack vare de låga priserna.
Däför har vi valt att
presentera några titlar som vi
tycker är läsvärda!**

**Hanna Olsson,
Cathrine och Rättvisan
En bok för alla 1995**

Sommaren 1984 hittas sammanlagt fyra svarta sopsäckar med delar av en styckad kvinnokropp. Den styckade är en ung kvinna, Cathrine da Costa. Hennes huvud, hals, buk och bäckenorgan saknas. Detta är upprinnelsen till en långdragen, för Cathrines anhöriga oerhört plågsam juridisk process, som på ett tydligt sätt visar att vår sociala position bestämmer vårt värde och att de i samhället etablerade skyddar varandra.

Hanna Olsson har tagit på sig den svåra uppgiften att redogöra för den-

Om böcker

na uppmärksammade rättsprocess fylld av avskyvärda detaljer. Hon analyserar och ställer de frågor som aldrig ställdes i rätten. Hon skriver själv att frågetecknen kring rättsprocessen är så många att det är nödvändigt med en offentlig diskussion – "Hade den rättsliga hanteringen varit korrekt hade det självklart inte funnits någon anledning att skriva denna bok."

Två läkare anhålls. Rätten slår fast att de anklagade utfört styckningen av Catrine i närvaro av den enes 11/2-åriga dotter. Det går däremot inte att bevisa att de även dödat Catrine. Dödsorsaken kan inte fastställas eftersom Catrines huvud och hals saknas. Två läkare har utfört en rituell, sadistisk och bestialisk styckning av en kvinnokropp, men de döms ej för mord. Hanna Olsson vägrar acceptera och frågar varifrån i så fall kroppen kommer.

Catrine var prostituerad och missbrukade narkotika. Hon fråntas däri-genom det människovärde och den likhet inför lagen som varje människa har rätt att kräva. Massmedia fros-sar i detaljerna kring det ofattbart grymma brottet. Ingen hänsyn eller respekt visas Catrines anhöriga. Läkarna däremot skyddas både i media och i rätten genom sin sociala status.

Hanna Olsson går grundligt igenom fallet och redogör på ett sakligt sätt för alla de vidriga uppgifter som kommer fram i samband med utredningen. Hon beskriver Catrine som den människa hon var – en älskad syster och dotter.

"Catrine och rättvisan" gör ett oerhört starkt intryck på mig. Originalutgåvan kom ut 1990 på Carlssons förlag. Förhoppningsvis kommer många fler att läsa boken nu tack vare att den genom "En bok för alla" finns som lågprisocket. Jag känner stor

beundran för Hanna Olsson som haft ork att sammanställa detta viktiga dokument som handlar om rättssamhället, kvinnoförakt och kvinnohat. Genom sin bok ger författaren Catrine den upprättelse som hela samhället är skyldig henne.

Marianne Lindström

Kaj Beckman, Kvinnotankar En bok för alla 1995

Ibland har man tur och hittar precis den pärla man någonstans i sitt innersta längtat efter. Detta hände mig när jag av en ren tillfällighet fick "Kvinnotankar" i min hand. Redaktören Kaj Beckman har samlat ett 70-tal kvinnors funderingar kring glädje, sorg, protest, längtan mm i denna 100-sidiga antologi. Det är en bok som inbjuder till eftertanke. Varje urval är som ett frö som antingen gror direkt eller läggs undan för att slå rot när vi är mogna för just dess budskap. Så många kloka ord från så många kvinnor samlat i ett behändigt format – som gjort att bära med i handväskan.

Marianne Lindström

Anna Westberg, Vargtagen En bok för alla 1995

Under ett regnväder på ett café i Paris träffar hon av en tillfällighet en man som passionerat börjar uppvak-

ta henne. De beslutar sig snabbt för att leva tillsammans och köper ett gammalt hus en bit utanför Paris. Alla förutsättningar tycks finnas för ett gott förhållande, men med passionen följer istället svartsjuka och en lång och destruktiv kamp. Till sist ser de inte längre varandra – bara sig själva.

Sargad tar hon sig ur förhållandet och återvänder med sina barn till Sverige. Romanen är självbiografisk.

Jag tror att många kan känna igen sig i delar av berättelsen, vilket inte alltid är så lustigt..., men viktigt, tänk-värt och läsvärt.

Lotta Wide

Laurie R King, Farlig begåvning En bok för alla 1995

En prisbelönad deckare med två poliser, en manlig och en kvinnlig, som jagar den bestialiska och kallblodiga mördaren av flera små flickor. Allt pekar på att en konstnärinna är skyldig. Hon har tidigare avtjänat ett fängelsestraff för mordet på en flicka som hon var barnvakt för. Men det finns också andra personer i hennes omgivning som har en märklig historia.

Parallellt med detektivarbetet pågår ett privatliv. Den kvinnliga polisen är lesbisk och lever tillsammans med en psykoterapeut. Hon kommer att spela en betydande roll i den spännande upplösningen.

Själv brukar jag sällan tycka om att läsa deckare, men den här boken kunde jag inte lägga ifrån mig oläst!

Lotta Wide

Kvinnojourer i Kina

Vad som förenar kvinnor mest i världen idag är våldet mot dem. Detta är ett sorgligt konstaterande som man måste göra efter kvinnokonferensen i Kina i höstas.

Ska man gå efter det officiellt kända slog dock inte kinesiska män sina kvinnor före 1993. Sedan det året finns i Beijing **Jinglun Family Center** och **Kvinnornas Forskningsinstitut**, två organisationer som tar sig an miss-handlade kvinnor och försöker hjälpa familjer i nöd. Samlevnad, aborter, svåra boendeförhållanden, skilsmässor och älskarinnor är ämnena som diskuteras mest. På institutet finns fyra anställda och ett 40-tal volontärer, mycket välutbildade kvinnor som forskar om kvinnors ställning men som också med stor hängivenhet försöker hjälpa. På familjecentret har man en telefonjour, modell svensk kvinnojour, och tar hand om miss-handlade kvinnor. Båda organisationerna får sedan 1994 ekonomiskt stöd från Ford Foundation, den enda utländska stiftelsen som får arbeta i landet.

För några år sedan antogs en lag som tillåter NGOs (Non Governmental Organisations). Sedan dess har antalet snabbt vuxit och är, enligt civilministeriet, uppe i 200.000 idag. Då inräknas dock allt från kommunistpartiets kvinnoförbund till fackförbund, och från ungkommunisterna till de fria organisationerna. I det skede som Kina befinner sig i med snabb övergång till marknadsekonomi, men under kommunistiskt politiskt styre, utgör de frivilliga organisationerna en viktig brygga mellan dessa båda.

–Regeringen är alltför mycket upptagen med den ekonomiska förändringen, den hinner inte med den sociala biten..., som professor Chen på

forskningsinstitutet uttrycker det. Inte utan bitterhet konstaterar hon att den västerländska livsstilen översvämmar landet.

–Vi vet i teorin hur vi ska värja oss, men i praktiken... De kommersiella krafterna är så starka. Media hjälper till. Vår etik, vår moral, tidigare inriktad på kollektivet, går totalt överstyr nu. Familjen, som var basen, bryts upp. Därav också det tilltagande våldet. Den kinesiska kulturen är ingen våldskultur, men denna marknadsekonomi kreerar tävlan, avundsjuka, kamp, ingen harmoni. Taoismens (kinesisk folkreligion) Yin/Yang är harmonins lära som Kina följt också under kommunismen. Den "moderna" situationen med stress och förväntningar bär våldet med sig. Från 1949 till 1984 kämpade vi för den socialistiska jämlikhetsmodellen. Så kommer marknadsmodellen, som egentligen är kvinnofientlig. Nu måste vi börja om. Lära de unga återigen moral och etik. De vet idag allt om hur en dator fungerar, men inget om hur man blir en människa...

Erni Friholt

"Den svenska modellen, som kräver en ovanligt hög grad av samhällssolidaritet för att fungera, har underminerats av överstigare som kräver lojalitet i stället för medansvar."

Tage Danielsson

Vi ber om ursäkt för att frågorna till korsordet i förra numret inte stämde. Vi gör ett nytt försök att få ordning på det hela. Det finns alltså fler vinstchanser den här gången – dels en prenumeration på Vi Mänskor för korsordet, dels Gunnel Atlestams bok *Arbete, Bröd, Fred* för tävlingen!

Vågrät:

1. Mjolkproducent
3. Skandalomsusad dansk EU-kommissionärs förnamn
7. Beröm
11. Emils syster
13. Sälja billigt
14. Hustru till Karl Marx
16. Historisk estländsk stad
18. Keltisk, irisk
20. Hotad av EU-medlemskap
22. Grundläggande
24. Rede
25. Ej ut
26. Internationell förening för förläggare, utgivare och författare
28. Ytmått
29. På bil i Brasilien
30. Hon var i Aulis och på Tauris
33. Gör far i läsebok
35. ... i vår hage
36. Ej självklar kvinnlig rättighet
37. Tysk Brecht-tolkare
38. Kort skall
40. Aktad
43. Mexikansk konstnär eller svensk sångmö
45. En uppsättning askar
47. Icke utan
48. Högtidligt tilltal
50. Här regerar Vigdis Finnbogadottir
52. Biblisk person, hustrun blev saltstod
54. Irländsk skilsmässomotståndare
56. Storbritannien
57. Norsk kulturminister

Tävling:

En samling starka kvinnor

Lodrat:

1. Plats för kvinnokonferens	29. EU-metropol
2. Har egen gård	30. Informationsteknologi
4. Sinn Féin-anhängare	31. Förbjudna islamiska räddningsfronten i Algeriet
5. Dricks i Kina	32. Är Danmark, Finland, Norge och Sverige
6. Gripna	34. Ej väntad
7. Skandalomsusad dansk EU-kommissionärs efternamn	35. Skrev Kristin Lavransdotter
8. Bryter och sluter ström	39. Kooperativa förbundet
9. Svensk EU-kommissionär	41. Fäster sparbankssträd
10. Tvätt	42. Är dubbel glädje?
12. Tidigt	44. Samlingssalen
15. Nordvästra Skånes Tidningar	46. Kort för taga
17. Österländsk minister	48. Vill ha likriktad valuta
19. Norskt aktiebolag	49. Äldre tyskt bilmärke
21. Träd	50. Här regerar Mary Robinson
23. Samtala	51. Dykare
24. Här är Aung San Suukyi oppositionsledare	53. Teologie kandidat
26. Ungefär 3,14	55. Ylva Eriksson
27. Nils Erik Baehrendtz	
28. Uppsyn	

Sammanställt av Madeleine Bergmark

1. De engelska suffragetterna leddes av en militant kvinna. Vad hette hon?

1. Harriet Taylor
X. Eileen Gray
2. Emmeline Pankhurst

2. Mary Shelley skrev boken Frankenstein 1818. Hon var dotter till en nytänkande kvinna som protesterade mot den tidens uppfostran av medelklassens kvinnor. Vem var hon?

1. Mary Astell
X. Mary Wollstonecraft
2. Emma Hamilton

3. Boken *Alva, ett kvinnoliv* skrev en dotter till Alva Myrdal. Vem?

1. Gun Kessle
X. Kaj Fölster
2. Sissela Bok

4. Systrarna Bennets öden har vi följt på TV i vinter. Vem skrev boken om dem?

1. Jane Austen
X. Emily Brontë
2. Daphne du Maurier

5. Mathilda Malling skrev sin bok Beata Funcke 1885. Hon skrev under pseudonym. Vilken?

1. Fredrika Bremer
X. Stella Kleve
2. Victoria Benedictsson

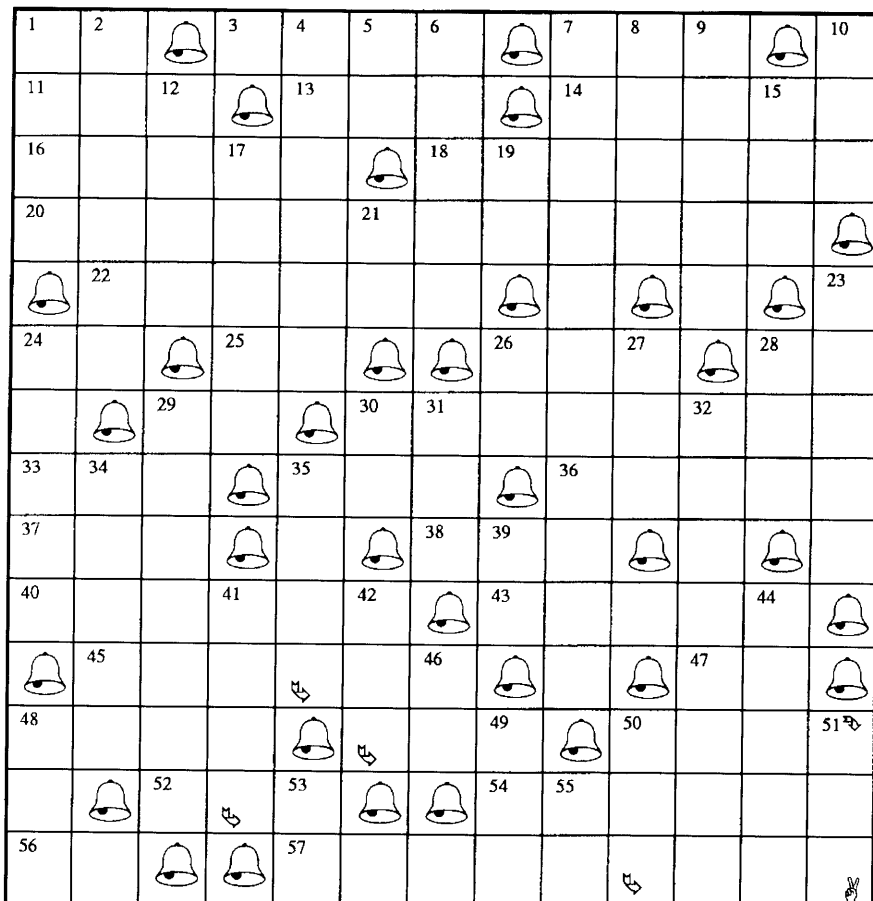
6. En mångsidig kvinna söker vi nu. Hon var en av de fyra första kvinnorna i riksdagen, landets första kvinnliga yrkesinspektör och under en tid ordförande i SKV. Hon hette:

1. Kerstin Hesselgren
X. Ada Nilsson
2. Elisabeth Tamm

Tävlingen är sammanställd av
Madeleine Bergmark

Skicka svaren till:

Vi Mänkor, Linnégatan 21,
413 04 Göteborg, senast 15 april.

Recept: "Tjejmiddag"

Tjejmiddag eller dammiddag, kalla det vad du vill efter ålder och värdighet – huvudsaken är att vi träffas, pratar och har kul och trevligt. Att samla de bästa vännerna, laga något gott, duka fint och välkomnande uppskattas alltid, särskilt av jäktade nutidskvinnor. Att få sitta i lugn och ro och njuta av god mat, kanske lite fin musik i bakgrunden och prata, prata...

Vi planerar mat, så att också värdinnan lugnt kan sitta ner. Lite förberedelser krävs, men det är ju bara roligt!

Vi sätter en *soppgryta* på bordet, innehållande *Minestrone* och till den ett *gott bröd*, gärna hembakat, om du har tid.

Till *Minestrone* (5-6 port) ska du ha:
150 g rökt skinka eller sidfläsk
2-3 morötter (ca 250 g)
1 medelstor palsternacka (ca 100 g)
1 bit rotselleri (50-75 g)
2-3 potatisar
2 gula lökar
5-6 dl finstrimlad vitkål
1/2 dl långkornigt ris
ca 2 msk margarin
1 1/2 liter vatten
2-3 grönsaksbuljongtärningar
2-3 msk tomatpuré
1-2 tsk basilika eller mejram
ev. 1-2 vitlöksklyftor
3-4 tomater, färska eller på burk
salt, svartpeppar

Skär skinkan i små tärningar. Skala rotfrukterna och skär dem i små tärningar eller finstrimla, gärna i matmäster. Hacka lökarna, finstrimla vitkålen. Fräs ris och skinka i fett i en rymlig gryta, lägg i alla rotfrukter, lök och vitkålen och låt fräsa med en stund. Häll på vattnet, buljongtärningarna, tomatpuré, smulad örtkrydda och ev. pressad vitlök.

Låt koka på svag värme under lock 20-25 minuter. Lägg i de hackade tomaterna mot slutet. Smaka av med salt och svartpeppar. Späd med lite vatten om soppan är för tjock.

Servera ev. med en klick *Creme Fraiche* i sopptallriken.

Lantbröd (4 st)

50 g jäst
1 liter vatten
1/2 msk salt
6 dl rågsikt
1 dl grovt vetekli
18 dl vetemjöl

Smula ner jästen i en degbunke, rör ut den med lite av det kalla degspadet, värm resten av vätskan till 37° = fingervarmt. Slå detta över jästen, tillsätt salt, rågsikt, vetekli och det mesta av vetemjölet. Arbeta degen blank och smidig, tag ev. i resten av mjölet. Låt jäsa under bakduk 20 minuter. Ta upp på bakkbordet och knåda, dela degen i 4 delar, forma ovala bröd och lägg på smorda plåtar eller bakplåts-papper, skär några snitt med vass kniv i varje bröd. Låt jäsa under bakduk ca 30 minuter. Grädda i 200°, mitt i ugnen, ca 35 minuter. Bröden ska kännas lätta då de är klara. Låt kallna på galler, med eller utan bakduk.

Vi tar ingen ost på brödet, eftersom vi serverar osten som avslutning på måltiden. Omkring en *ostbricka* kan man sitta länge och prata och plocka med ost och tillbehör. Köp några ostsorter, som du själv och gästerna tycker om – ett par hårdostar och ett par mjukostar/dessertostar. T.ex. vår fina *Västerbottenost*, om man gillar stark ost, och någon mildare sort t.ex. *Grevé*, *Port Salut*. Av mjukostar uppskattas *Brie*, *Ädelost*. (Sverige är ett förnämligt ostland med många fina ostsorter, som vi hoppas kan tillverkas även i fortsättningen. Men det har sagts att flera stora ostmejerier haft brist på mjölk på grund av EU:s

mjölkkvoter och att osten är i fara.)

Lägg osten på en stor bricka tillsammans med ett par sorters *kex*, *paprika* i *ringar*, *vindruvor* och *päron* eller vad man vill ha, och ställ brickan mitt på bordet så att alla når den. Tänk på, att osten smakar bäst då den fått stå framme i rumstemperatur en stund.

Kaffe – det måste vi väl också ha! Och en tårtbit kan vi kosta på oss!

Marängtårta (ca 10-12 bitar)

4 äggvitor
2 dl socker

Citronkräm:

4 äggulor
3/4 dl socker
rivet skal och saft av 1/2 citron
50 g margarin eller smör (godast)

Garnering:

2 dl vispgrädde
1/2 msk vaniljsocker
50 g blockchoklad
någon frukt

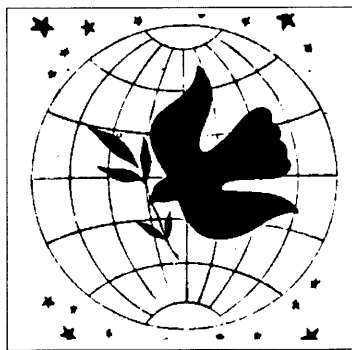
Rita på bakplåtspapper ut 2 runda eller fyrkantiga bottnar på var sitt papper. Jag brukar ha storleken 17x27 cm – passar mitt tårtfat. Vispa äggvitorna med hälften av sockret till hårt skum. Vänd ner resten av sockret. Bred ut smeten på papperet, grädda i 125° tills marängen känns torr och lossnar från pappret, ca 1 1/2 timme.

Krämen: Vispa samman äggulor, socker, citronskal och saft i en rostfri kastrull. Sjud under vispning tills krämen tjocknat. Rör i smöret i små klickar och låt krämen kallna.

Bred citronkrämen mellan bottnarna. Vispa grädden och bred den över tårten. Smält blockchokladen och ringla den över grädden. Garnera eventuellt med någon frukt.

Hoppas detta kan inspirera till en god och lyckad kväll!!

Gunnel Wide

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

SKV är ett partipolitiskt obundet förbund som vill verka för
–fred i hela världen
–fullständig likställighet mellan kvinnor och män
–ett samhälle där alla barn kan känna trygghet och har lika värde
–att skydda vår egen tids miljö och framtidens
–solidaritet mellan folken och en värld fri från varje form av politiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt förtryck.

Föreningen har lokalavdelningar över hela landet. För ytterligare information kontakta expeditionen i Göteborg eller Stockholm.

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och Torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till Fredag 10.00-15.00

Medlemsavgiften är 150 kronor per år
Postgiro: 50 50 95-0
Insamlingskonto till internationella solidaritetsprojekt:
5 13 23-4

Utdelning ur Augusta Tonnings Fond -95.

8 mars 1996.

1. Eva Eriksson. För rekreationsresa. 2500:-
2. Britta Lorentzon. För rekreationsresa. 2500:-
3. Gunnel Atlestam. För att framställa en 8-marsbok. 2000:-
3. Viveka Alsbjer. För rekreation. 1000:-
4. Erni och Ola Friholt. För resa till Zitzer. 3000:-
5. SKV-förbundet. För resebidrag under året. 3500:-

Grattis!

Vi lär känna varandra!

Välkommen till en annorlunda pingst i Dalarna! Tillsammans med *Irakiska kommittén för försvar av kvinnors rättigheter* inbjuder SKV till en helg i Gesunda med god mat, föredrag, bussresa runt Siljan m.m. den 25-27 maj.

Gemensam bussresa till och från Stockholm ingår i priset, som är 100 kr för vuxna och 25 kr för barn. Anmälan innan 1 maj till Eva Eriksson, 08-649 30 18 eller Britta Lorentzon, 08-659 29 69.

Pingsträffen avslutar ett projekt som har fått ekonomiskt stöd från invandrarverket. Man har haft flera gemensamma möten, dessutom har SKV:arna fått lyssna till ett föredrag om Kurdistans kvinnor av Shahla Rashed, ett tjugotal kurdiska kvinnor deltog i SKV:s julfest med julgröt, julsånger och klappar. Internationella kvinnodagen kommer att firas gemensamt med en fest som ordnas av Irakiska kommittén.

Vår egen pärla i hjärtat av Dalarna

SKV-stugan är lika attraktiv vinter som sommar. Den ligger på höjden av Gesundaberget, med ett härligt fritidsområde runt om. Vintertid kan man utnyttja skidbackarna och elljusspårarna. På hösten frodas bärmarkerna.

För sommarens bad ligger Siljan på cykelavstånd. Sollerön är en sevärdhet, likaså Mora med Zorngården. Där finns också fåbodar – både brukade och omgjorda till mysiga, naturskönt belägna caféer och utsiktspatser.

Stugan är utrustad med fyra fasta bäddar i två rum. Två extrabäddar finns, som kan placeras i storstugan. Dessutom finns en Lillstuga med 2 bäddar. Lättskött kök med kyl och frys. Dusch och toalett, kallt och varmt vatten. Det enda du behöver ta med är sänglinne och handdukar.

Hyran per vecka är 1.250 kronor för SKV-medlemmar. 1.500 för övriga. Ring SKV:s expedition, tel. 031-14 40 28.

Zaida har fyllt 65!

Zaida Hagman har varit medlem av SKV nästan från barndomen, som hennes mamma och alla hennes mostrar. Sedan 1970-talet har hon suttit i förbundsstyrelsen, och de senaste åren har hon varit förbundets kassör och dessutom vår enda anställda.

Med sitt goda humör och sin öppna famn har Zaida alltid varit en stor tillgång för SKV. Tack vare henne är SKVs lokaler i Göteborg en populär mötesplats inte bara för våra egna medlemmar, men för folk från all världens solidaritets-, freds- och invandrarföreningar.

När hon nu blev pensionär, ville SKV gärna bjuda henne på en vecka på ett bra hälsohem. Semester har hon nämligen sällan tagit sig tid till under alla dessa år.

Gåvor har strömmat in från SKV-avdelningar och enskilda medlemmar över hela landet.

Pengarna som kom in räcker gott och väl för en vecka då hon kan samla nya krafter. För ingen tror väl att hon kommer att överge SKV. Vi gissar att vi även i fortsättningen kommer att höra hennes glada skratt i lokalerna i gamla Viktoriaskolan.

Aase Bang

*Zaida Hagman i maj 1991. SKVs ständige sekreterare, allt i allo och ständige inspiratör
Bild: Erni Friholt*

Tack

till alla SKV-medlemmar som gjorde min 65-årsdag glad och trevlig!

Zaida

Till Zaida på 65-årsdagen!

Zaida, du har fyllt de sextifem.
Det är den tid då folk drar sig tillbaka.
Men tror aldrig du beger dig hem
att bädda sängar, baka sockerkaka
och spela bingo i ett glåmigt lampljus,
så länge du kan knalla ner på stan
och sprida infoblad i Brunnsparksramp ljus.
Ja, Zaida hon är flickan hela dan!
Hur skulle det se ut om SKVs kontor,
efter så många år av häftig action,
blev som en ödemark där ingen bor?
Ja, det är heltidsaktivistens satisfaction
att vara med i stridens värsta hetta
bland flygblad, tidningar och möten,
demonstrationer, vakor och med detta
ge våldskultur och militär på nöten.
I lugn förvisning att vi länge än

ska träffa dig där vågorna går höga
kan vi dra hem till oss. Vi ses igen!
Du, Zaida, är behövd bland alla tröga,
som gärna vill men aldrig kan besluta
vad de ska satsa sina krafter på.
Världen är en trögvänd segelskuta.
Att vända den det krävs en Zaida eller två.
Du har det äkta göteborgska lynnet,
som har sin grund i hjärtegodhet.
Det som ger djup åt detta kynnet
är det raka sociala modet.
Allt detta har du och med råge.
Vi önskar dig en solig framtid.
Var ålder har sin tjusning. Och vi såge
gärna "Zaida Show" med permanent programtid!

Ola & Erni Friholt

Just utkommen:

Arbete, Bröd, Fred

Historien om Internationella Kvinnodagen

Arbete, Bröd och Fred har varit centrala krav på Internationella Kvinnodagen i 85 år, men det var kravet på rösträtt som är upprinnelsen till att dagen manifesteras i stort sett över hela världen idag.

När Arbetarkvinnans Internationella Dag 1977 förvandlades till den av FN sanktionerade Kvinnodagen bytte innehållet skepnad, den historiska anknytningen putsades bort, men intresset vaknade även bland dem som inte tidigare känt sig berörda.

Till bibliotek, Svenska Kvinnors Vänsterförbunds expedition och *Vi Mänskor*s redaktion vänder sig intresserade i slutet av februari varje år med frågor om bakgrunden till varför man har en Internationell Kvinnodag. Det är grupp-arbetande skolelever, undrande dagstidningsjournalister, ovana föredragshållare som vill veta.

Gunnel Atlestam, journalist och redaktör för denna tidskrift, ger i boken *Arbete, Bröd, Fred* en beskrivning till bakgrunden och utvecklingen av denna kvinnornas kampdag – på gott och ont.

Boken ges ut av SKV i samarbete med Föreningen Kvinnokultur.

Beställ nu så att du säkert har den till 8 mars!

Pris 40 kronor exkl. porto. Använd kupongen nedan, eller faxa din beställning 031-14 40 28.

Dessutom:

Värva en prenumerant och vinn en vecka i Gesunda!

Skriv eller ring och meddela vem du har värvat. Varje ny prenumerant ger en lott!

**Vi Mänskor
finns också
som taltid-
ning!**

**Du kan prenumerera
för samma pris som
pappersutgåvan –
140 kronor för
fyra nummer
om året.**

**Anmäl ditt intresse
till redaktionen
tel 031-42 28 94, eller
till Zaida Hagman,
tel 031-14 40 28.**

- JA – jag vill gärna prenumerera på *Vi Mänskor* – pg 90 24 - 1
- ☐ Helår 4 nr 140 kr
 - ☐ Gåvoprenumeration 140 kr
 - ☐ Stödprenumeration 200 kr
 - ☐ Jag vill veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
 - ☐ Jag vill bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
 - ☐ *Arbete, Bröd, Fred* 40 kr exkl porto

Räkning till:

Gåva till:

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Telefon.....

Plats
för
frimärke

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING
Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Här hittar du Vi Mänikor:

Göteborg: Alternativ Handel, Anlara, Frölunda Kulturhus, Haga Bokcafé, Pressbutiken, Pusterviksteatern, Röda rummet. **Gävle:** Alternativboden Lyktan. **Jönköping:** Bokcaféet i Jönköping. **Kalmar:** Bokcafé Arbetarkultur. **Karlstad:** Karlstad Bokcafé. **Lund:** Tidskriftsbutiken. **Stockholm:** Bokpalatset, Kvinnobokhandeln Medusa, Ströms Tobakshandel. **Södertälje:** Mediett. **Uppsala:** Röda Rummet, Uppsala Bokcafé, Wahlbergs Tidningar och Tobaks AB.

Vi Mänikor